

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK. — TISKA KATOLISKA TISKARNA.

Cena na leto 8 K 40 h, pol leta 4 K 20 h, četrt leta 2 K 10 h; za
dijake na leto 6 K 80 h. Za Ameriko na leto 2 dolarja, za Italijo
10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 18. zvezka.

	Stran
Jurij Vodovnik, slovenski trubadur. (Spisal <i>A. Kramaršič</i> .) . . .	545
Materi . . . I., II., III., IV., V., VI. (Zložil <i>Vinko Vinič</i> .) . . .	548
O ta testament! (Novela. — Spisal <i>Podgoričan</i> .) [Dalje.] . . .	549
Novo življenje. (Povest iz našega trga. — Spisal <i>I. Kremen</i> .) . . .	557
Gospa Marija. (Z naših gorá. — Spisal <i>Fr. Kočan</i> .) . . .	562
Povest od belih cest. (Zložil <i>Silvin Sardenko</i> .) . . .	567
Socijalni pomenki. (Piše <i>dr. Ivan Ev. Krek</i> .) [Dalje.] . . .	568
Velikanski daljnogled na razstavi l. 1900. v Parizu. (Spisal <i>dr. Simon Šubic</i> .) . . .	572
Književnost . . .	575
<i>Ruska književnost.</i>	
Časopis . . .	576
Razne stvari . . .	576

Na platnicah.

Nekaj pesmij Jurija Vodovnika. 12. Sedanji čas.

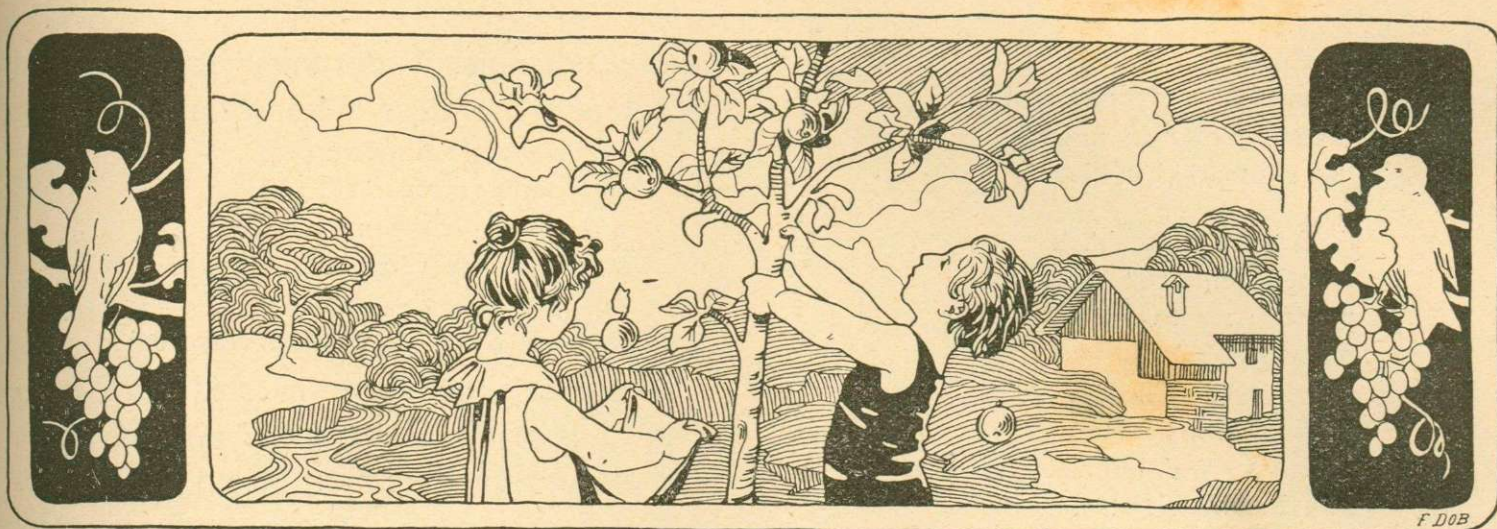
Slike.

Harfinistinja. (Slikal <i>M. Sternén</i> .) . . .	553
Pariška razstava:	
Veliki daljnogled . . .	561
Palais de Lumière . . .	568
Prizor iz švicarske vasi . . .	569
Li-Hung-Čang, podkralj kantonski . . .	576

Častiti naročniki naj oprosté, da se je zakasnila toliko ta številka „Dom in sveta“. Boleszen je hudo obiskala gospoda urednika in položila v posteljo. Nevarnost ni pri kraju in bati se je najhujšega. Priporočamo ga v prav toplo molitev: da bi mili Bog odvrnil od našega naroda velika nesrečo, ki bi ga zadela z izgubo neumorno delavnega gospoda urednika.

Upravništvo „Dom in sveta“.

Dobé se še letniki: IV. po 4 K, V. po 6 K, VII., VIII., IX., X., XI. in XII. po 8 K.

Jurij Vodovnik, slovenski trubadur.

(Spisal A. Kramaršič.)

Ako potuješ po južnem, zelenem Pohorju, opazuješ šege in navade tamošnjega milega nam slovenskega naroda, zdelo se ti bo, da si doma. Stara, obče znana slovanska gostoljubnost in prijaznost je tu v vsaki hiši. Komaj prisopihaš iz globoke grabe do male ravninice in se hočeš odpočiti, ti že naproti prikramlja kak ljubeznjivi Pohorec in te uljudno povprašuje, kam in odkodi? Zameril bi ti, da mu nisi gost. Pri njem imaš dobro postrežbo, dasi tu in tam zelo domačo. Govoriti moraš iz srca, ker naivno ljudstvo te kmalu spozna in te čisla po ljubkosti. Tudi petje je pohorskemu Slovincu zelo milo. On poje od jutra do večera, bilo na polju, bilo v šumi ali doma ter prepeva najrajši domače pesmice. Teh ima Pohorec obilo.

Ob nedeljah popoldne se zbere mladina pod kako visoko košato drevo, sosebno na kaki ravninici na hribčku ter prepeva mile pesmice, da odmeva daleč po temnozelenem lesovju. Nadzoruje jih navadno kak sivolas starček in jih podučuje v lepem vedenju. Večkrat jim pripoveduje vesele ali žalostne zgodovinske črtice iz domačega življenja. Vse ga mirno posluša. Včasih jim pa zapoje kako šaljivo pesem in jih tako kratkočasi v veseli družbi. Takih družb se je zelo rad

udeleževal Jurij Vodovnik. Ni čuda, da je ta mož znal, kakor se govori, na stotine pesmic. Bil je pa tudi sam vrl pesnik. Zlagal je pesmice sproti, kadar je hotel poslušavce bolj opozoriti na predmet, o katerem jim je pravil. Njegovih pesmic je mnogo med Pohorci, ki jih prepevajo pri mrličih, na gostijah, na kolinah in ob drugih prilikah.

Jurij Vodovnik je bil rojen na Skomrah dne 22. malega travna l. 1791. v leseni hiši Tomažičevi, kakor sam pravi v tej-le pesmici:

Jaz sim Vodovnik Jurij,
per Skomri sem doma,
v razstrgani kočuri,
štir okne gor ima.

Ki leto b'lo je šteto
en tavžent sedem sto
in endevedeseto,
je moje rojstvo b'lo.

Oče njegov je bil pobožen, priden mož. Ni bilo nedelje, da ni veren mož prvi bil v cerkvi in molil rožni venec na glas do službe božje. Spoštovalo je tega moža vse, kar ga je poznalo. Bil je vzoren mož v pobožnosti in delu. Umel je posebno tesarstvo in po zimi je delal vozove in cokle pohorskim kmetom. O njem poje naš Jurij tako-le:

Moj rajni ljubi oče
so bili vbogi cimernan,
so stav'li hiše, koče
skomarskim farmanam;

tesali so za stavbe les,
popravljali so mline vmes.
So bili pintar in kolar,
'no skomarski coklar.

So kratke hlače 'meli,
kmetiški lodnast jopič dolg;
ponižno so živeli
od svojih mladih nog.
Osemdeset in sedem let
so dopolnili na tem svet';
potem so v dolgo večnost šli,
kak bomo enkrat vsi.

S težkim delom si je Jurijev oče komaj toliko prislužil, da je preživil svojo dobro ženo in pridne otroke. V toliki bedi je bil vendar vedno vesel in zadovoljen. Svojega sinčka Jurija je zelo ljubil, ker mu je bil ubogljiv. Pa tudi mati je skrbela za dobro vzgojo svojega sina; zato ji je bil sin hvaležen in je zložil pesmico njej na čast, ki se glasi:

Helena cesarica
so moja mama b'li,
pa božja je pravica . . .
so v dolgo večnost šli.
Jokal sem za mojo mamo,
ko pustili so ta svet,
srotle sem ostalo samo;
taj so bili stari štirideset let,
andaht lepo so me včili
zvesto služili Bogu,
pri zibki so za me molili
'no zročili me varhu angeljčku.

V mladosti je bil Jurij Vodovnik zelo živahen deček. Na paši, kjer so se igrali pohorski pastirji, je bil on vedno prvi in najbolj čislan.

Šolal ga je sam oče. Ko je znal brati in pisati, se je učil sam tako dobro, da je prekašal svoje sovrstnike, ki so obiskavali šolo. Na paši so ga izvolili pastirji za svojega učitelja in jih je podučeval. Bil jim je strog, učil jih je peti in včasih jim je pripovedoval dovtipne pripovedke. Spoštovali so ga domači pastirji in so ga radi imeli. Izmislil jim je večkrat kako zabavno igro.

Ko je nekoliko odrasel, vzel ga je župnik sv. Lampreta¹ za mežnarja. V tej službi je bil vesten in pobožen. Bil je v lep vzgled

vsem župljanom. V devetnajstem letu se je pa šel učiti tkavstva, kakor sam pravi:

Per svetem Lampretu
sem potler mežnar bil,
v devetnajstem letu
sem se pa antverha učil,
sem platno ino sukno tkal,
zaslužen d'nar pa včas za vince dal.

Delavec je bil dober in priden. V mladosti si je prihranil marsikak novčič, ki mu je v starosti prišel prav. Mesto da bi pohajkoval s tovariši po gostilnah, je sedel doma med sosedi in jim pripovedoval pridige, katere je čul. Spomina je bil bistrega, kar nam sam pravi: „Veste, možje, je ni pridige, da bi si je ne zapomnil.“ Po njem ima skomerska farna kronika tudi odlomek pridige Janeza Kerša, župnika od sv. Kunigunde, in je velike zgodovinske vrednosti za skomersko cerkev. Glasi se: „Vi Skomerjani, vi še ne veste, kako stara je vaša cerkev. Jaz vam hočem“, je rekel, „pripoved od vaše cerkve povedati, kakor sim njo v nekih starih bukvah bral. Dobro poslušajte!

V letu 1157. sta šla dva miniha iz samostana sv. Lampreta na gornjim Štajerskem od svojega opata Otona izposlana, eden proti sedanjemu romarskemu kraju Marija Celj s podobo Matere Božje, drugi pa s podobo sv. Lampreta, škofa mučenika. Perpotval je v vaše planine, razkropljene ovčice vučil ino kruh večnega življenja delil. Postavil je ta prvi del sedanje cerkve z lesenim stolpom al turnam. U altar je postavil lipovo podobo sv. Lampreta, katera še zdaj nad cerkvenim obokom vsa červiva leži. Tako so imeli za silo vaši očetje jage dni cerkvico na Skomrah.“

Zapomnil si je doslovno vsak govor. Poznal je dobro tudi zgodovino, zlasti prigodke iz turških časov ter jih je pripovedoval ljudem pri mrličih in drugih prilikah. Poslušali so ga zelo radi, ker je znal izborna pripovedovati. Priljubljen je bil povsod, kamor je prišel.

Bavil se je tudi z naravoslovjem in domačim zdravilstvom. Poznal je neki vse rože pohorskih planin in iz njih napravljajl domača zdravila. Pohorci so ga cenili tudi kot

¹ Sv. Lampert je farni patron na Skomrah.

izkušenega živinozdravnika. V tej stroki je bil zelo vešč. Poklicali so ga k vsaki nesreči in zato je bil znan starim in mladim ljudem. Ni mu bilo torej težko izbrati dobre in zveste družice. Pa morda mu je bila nemila, kakor razvidimo iz sledečih verzov:

Devet ino trideset let
sim biv že potler star,
sim mogu pa udovo vzet,
jo pelat' pred oltar.
Močivnik so poročali,
meni pa tak' naročali:
„To staro ženo prav ljubit',
nikol ne smem je zapustit'.“

Zadovoljen in vesel je bil v zakonu. Z zakonskim življenjem je pa pesniška struna le nekaj pretrpela. Nekoliko let je obmolnila. Tem bolje je pa jela peti proti starosti. Dasi je bolehal, je vendar zlagal pesmice, ki so njegove najboljše v tej dobi. Rajni škof, slavni Slomšek, jih je mnogo popravil iz te dobe njegovega britkega življenja in jih izdal. Sam omenja, da je v tej starosti zlagal pesmi. Pripoveduje se, da jih je napravil jeden koš, pa mu jih je po nesreči s košem vred vrgel nek znanec v ogenj na Krstni večer. Mnogo se jih je pa ohranilo.

Obiskaval je na stare dni prijatelje in znance po bližnjih farah. Ob veselih prilikah je zlagal pesmi v čast svojim sodrugom. Trdi se, da je včasih pri prijateljih zapel novo pesem in jo sproti zlagal. O tem največ vedó povedati v Novi cerkvi, Frankolovem, Špitaliču in Črešnicah. Nek star možek, cerkveni ključar od sv. Vida na Pohorju, mi je pravil, da je Jurij Vodovnik prenočeval pri njem na Govčohovi žagi in je zložil veliko pesem. Pisal mu jo je na deske in ta mu je svetil s trskami. Tedaj je bil že prileten in je solzeč se obtoževal žalostno življenje. Starost ga je silila že k beraški palici in je živel od miloščine svojih prijateljev.

Večkrat je zdihoval zaradi siromaštva in ob smrti svoje zveste žene je rekel nekemu prijatelju:

Uboga Mica, res je žena b'la,
žena berača Vodovnika,
na svetu beraško je živela,
še skorice včasih ni imela,
zvesto služila si možu,
zadosti revščine je b'lo Bogu;
zato po smrti boš bogata,
ker si imela Jezusa za brata.

Kmalu po smrti svoje žene je tudi on obolel. Zaradi hude pljučnice je moral v postelj ter je ni zapustil več. Lotila se ga je tudi naduha in po dolgi mučni bolezni je zaprl oči 17. grudna l. 1858. Pokopan je na Skomrah. Domačini so mu postavili spominsko ploščo iz domačega pohorskega marmorja z napisom:

Juri Vodovnik
umrl 1858.

Sedanji vč. g. župnik I. Toman nabira darove za grobni spominek ter ga hoče postaviti v lepi obliki Vodovniku na čast in diko, pokazajoč, da se ne sme pustiti tako plodoviti narodni pesnik iz spomina. Prosijo se zlasti pohorski rojaki, da pripomorejo gospodu župniku, kolikor je mogoče. Pohorje pa naj je ponosno na svojega pokojnega narodnega pesnika in naj proslavlja svoje sinove.

Jurij Vodovnik je bil rojen pesnik. Le škoda, da ni hodil v šolo. Učil ga je, kadar je prišel v Maribor, rajni škof Slomšek ter ga silil v šolo. Pa Juriju se je dopadalo življenje na domu in tudi ni smel z doma, ker je moral pomagati očetu. Vendar je ubogal in poslušal Slomška in zlagal pesmice ter jih pošiljal škofu, kakor pravi sam:

Veliko časti vredni
Slomšek gospod Anton
so tudi tako rekli:
če jih še delal bom,
de moram jih jim gor poslat,
de hočejo jih drukat dat,
de bodo brali jih povsod,
vsak kmetič 'no Gospod.

Materi . . .

I.

Draga mati! ah še v grobu
dramiti te moram;
znaš li, kaj so rekli?
Vse in vsem si pel že,

ali mater si pozabil
in še ene pesmi
nisi ji zapel.
Ah, kaj ne, kako brezumni!

ti pač znaš: kar srce ljubi,
ljubi najgorkejše, najzvestejše,
to v globinah krije skritih
in o tem molči . . .

II.

Majka, majka, spi v pokoju,
v ljubljennem domačem kraju.
Meni kmalu tuja zemlja
dala bo mirú . . .
Oj, in skup ne bova počivala,
kot sva mislila nekdaž,
kot sva rekla: rože tvoje

bodo se do mojih sklanjale
in v jutranji rosi združene ljubezen
najino oznanjale — — —
Nič ne de! Nad zvezdami
duša tvoja biva;
duša moja kmalu, kmalu
k tebi pohiti.

III.

Da tuja zemlja dala bode
prostora za moj grob;
krog njega stali bodejo spominki,
umetni, dragoceni, poznim vekom
znaneč čast, slavo teh, ki spe
krog groba mojega. —
In takrat — v poznih vekih —
se morda spomni name kdo

in odkopati dá lobanjo mojo,
da svet dobi podobo pravo
pozabljenega pesnika . . .
In potlej — o to vem — se dvigne,
znaneč i mojo čast in slavo,
nad mano krasen spomenik.
Saj Toman jih ima v obilici . . .

IV.

Moj Bog, kam sem zašel!
Smrt mi skozi okno gleda,
jaz pa še po slavi hrepenim . . .
Grob moj v tihem bo kotiču
skrit, pozabljen; le rezeda morda,

morda nagelj vzraste in vscvete na njem.
In žalujka bo nad njim šumela,
ah, šumela pesmi, ki v življenju kratkem
nisem mogel jih zapeti . . .
Vetrec bode jih odnašal v tih večer.

V.

Da, to je pot življenja našega:
v daljavi kažejo nam cilje zlata,
ovite z rožami in lavorjem,
in pravijo: le ta ovinek še,
ta strmec, in pri cilju si . . .

A ko se trudni zgrudimo,
in mrtvi že, po cilju stegamo roke,
ah, ni več rož in ni več lavorja,
a mesto njih šumé nad nami
žalujke in ciprese . . .

VI.

Mati, jaz sem truden,
dalje več ne morem;
mnogo rad bi še povedal,
ali noče, noče Bog!
Da ne bodo rekli

nate nisem mislil,
vrste te posvečam tebi;
morda so poslednje te . . .
In zdaj z Bogom, draga majka,
z Bogom in na svidenje . . .!

Vinko Vinič

O ta testament!

(Novela. — Spisal *Podgoričan.*)

(Dalje.)

XIII. »Ljubezen naj se utrdi!« . . .

Nekega popoldne je tirala Kokotova Jera s kurniki naložen voziček po kolovniku, ki vodi v Samoto. Spotoma je premišljala o tem in onem in svoje misli večkrat glasno izražala. Včasih se je še celo ustavila in govorila:

„No, takega pa še ne!... Jera, Boga zahvali, da si sama!“

Misli stare device so pa vselej globoke, zato si jih ne upamo uganiti

Ko je ugledala mater mlinarico z zavihanimi rokavi, belim predpasnikom v prašni obleki in gologlavo sedeti v senci pred mlinom, napovedala se je zoprno kričeča:

„Jajčka! Racke! Purčke! Čibke! Piške! Jajčke! . . .“

In tako je litanije parkrat ponovila, predno je pahnila voziček v senco, da so se kurniki prekucnili ž njega in je vzdihnila:

„Vroče je!“ . . .

Pomaknila je ruto z glave in sopeč sedla h mlinarici:

„Ta vročina! . . . V peklu ne bode tako vroče! . . . Čast Bogu, da mi ne bo treba biti v taki vročini!“

Mlinarica jo od strani pogleda in se zareži: „Misliš že, da si svetnica?“

„Svetnica? . . . Nobena svetnica ne hodi po zemlji. Lahko pa sem, ker sem poštena. O, da bi bili vsi tako!“ . . .

„Ali se ti noben jajček ne izgubi pod prsti? — Ha? . . . Slišala sem, da ti včasih manj našteješ, kakor se ti našteje . . . He? In si nista bili z ono Debeloglavko za jednega petelinčka navskriž? . . . Ha?“ . . .

„Magda!“ . . .

„Ti nedolžnost! . . . In tvoj jeziček? . . . Toliko govori, da ga misli ne morejo dohajati, koliko manje vest? . . . He? . . . Ali

govori vselej resnico, kakor so jo govorile svetnice? Hahaha!“ . . .

„Magda!“ zakriči Jera in poskoči. „Ti me dolžiš! . . . Jaz sem ukrala Debeloglavki petelinčka? . . . Jaz? . . . O, sveta Jera, kaj si bodeš mislila! . . . Kdo je to dejal?“ . . .

„Hahaha“ . . .

„In jaz ne govorim resnice? . . . Jaz ne? Jaz, ki vse vem? Kdo je dejal, da lažem?“ . . .

„Hahaha . . . Taka svetnica si, pa še jeze krotiti ne moreš?“ . . .

„Taka! . . . Jav! . . . Jav! . . . Tacega pa še ne! . . . Jav! . . . Jav! . . . Lažnica in tatica! . . . Ti me nalašč dražiš! Čak!“ . . .

In Jera se požene za kurniki in jih vklada na voziček.

„Lej jo! Lej! . . . Kdo ti je pa dejal, da si tatica?“

„Ti! . . . Le čakaj! . . . Lažnice in tatice se ti ne bode treba bati . . . Le imej jih, tiste sestradane peruti, ki vse niso vredne, da bi pošten človek zaradi njih na greh mislil.“

„E — e, ne bodi, ne bodi! . . . Šalila sem se . . . Jaz ne verjamem vsega, ako mi prileti kaka besedica na uho . . . Le vsedi se Jera!“

„Ja! . . . Pa bodeš ti mislila vendar, da sem Debeloglavki petelina ukrala Pa ravno Debeloglavki! O, križ božji! In ravno nji, nji, ki mi je tako zoprna, kakor česen v mleku?“ . . .

„Veš, saj ni tako hudo . . . Jaz nisem slišala, da bi bila ti res petelina ukrala, samo to sem slišala, da sta se zaradi nekega petelina pričkali, pa zakaj, nič ne vem . . . Ljudje prihajajo v malin in marsikdo kaj ve.“ . . .

„Čak! Čak! Magda! Sedaj pa že vem, kaj je! . . . O, se bodem pa še malo vsedla . . .

I, seveda sva se pričkali nekaj zaradi nekega petelina, oh! — Kje bi si mogla mistiti, da bi me zaradi take stvari tako grdo obrekli! Zaradi tistega fanta sva se bili sporekli, ki ga imata tam gori na Višavi. To je tisti petelin! Joh, kdo bi mislil, da bi te besede prenesli... Bog jo je pa tudi kaznoval, to prevzetno Marušo; Bog neče, da bi se njena hudobnost še dlje potikala po svetu, pa sta si morala poiskati... Sicer, kaj pa to meni mari! — — Oh, to ti pa moram povedati, zakaj sva se...! Veš, to se tudi tebe tiče.“

„Mene...?“

„Da, tebe! — Saj veš, kako si ji pri srcu.“

„Hahaha!... Misli, da sem jaz kriva...! Naj bi jih bilo kot listja in trave!“

„Seveda misli...! O, saj misli še več, pa me je sram povedati.“

Magdalena zarudi.

„Zaradi tistega fanta sva se in zaradi tebe... Veš, kako je bilo...? Saj veš, kdaj sem videla, da se imata tvoja hčerka — veš, lepa je, to vsak pravi — in fant z Višave rada... Jaz pa sem mislila: kar se ima rado, naj zleze vkup, da bi ne bilo pohujšanja... Šla sem torej na Višavo, svesta si, da storim dobro delo in sem ji svetovala, kar bi bilo prav!“

„No...?“

„In toliko, da me s procko in jajčki vred ni potočila po hribu... Da bi jo bila videla...! Sam bog nasvaruj se je kresal v njenih očeh... Jaz ti povem, kar je dejala, pa veš, ne zató, da bi me ti devala potem za pričo, ker prisege se bojim, dejala je: „Ta ciganka, čarovnica iz Samote ima parklje vmes. Ona jezdi starega in punica pa fanta...! Pa Bog vé, da ji jaz nisem tega verjela in še sedaj ne verjamem, a pričala tudi ne bom...“

„A, kaj je ona?“ raztogoti se Magdalena.
„Moj je bil...“

„Kar mirna bodi, pa ne togoti se! Bog vé, da je Debeloglavu žal, ker je takó... Sedaj bi pa bilo prav, da bi tvoja hči prišla na Višavo... To sem ji povedala...“

„In kaj je dejala?“

„Nikdar! Nikdar! Nikdar in nikdar...! Oči bi izpraskala staremu, ako bi vzel kaj tacega v misli, to vem... To ga ima v oblasti...! Ni mu vzela samo hlač, vzela mu je še več!“

„Prav mu je!“

„Bog vé, kod bode sedaj ženila fanta. — V letih bode kmalu in delavke bodo potrebovali na Višavi. — Zal fant je... On in tvoja hči, to bi bil lep par...! Ej, da bi ne bilo nje na Višavi...!“

„Iskala bode bogate...“

„Eh, da bi bila tvoja hči moja! Ej, da! jaz bi že naredila, da bi bilo prav... Veš, jaz bi pustila, da bi se ljubezen ukoreninila, pa bi bilo prav... Fant ni videti svojeglav...“

Magdaleni se zasvetijo oči.

„To bi se Maruša jezila, ako bi moja hči prišla na Višavo.“

„No, to ti pravim...! Ta! Ta! Že sedaj reži kot prikljenjen pes v moža, ki je s teboj baje nekdanj samo govoril...! Nikdar mu ne odpusti tega in že marsikatero urico mu je zagrenila zaradi tega... Kaj bi počela potlej...? V hrbet bi se grizla od togote...“

Magdalena se zasmije.

„Pa bi bilo res lepo, ako bi naša Marijanica prišla na Višavo.“

„Saj bi bilo to tudi prav...! Tebi je bila namenjena, pa te je ta jalovka — Bog mi odpusti! — odrinila. Imela je denar... Denar mu je moléla pod nos, da je ni videl v obraz in ga je tako preslepila... O, saj se mu tudi vtepa...! Jaz ti še enkrat rečem: jaz bi pustila, da bi se ljubezen ukoreninila! Ej, in potem bi prišla tvoja Marijanica na Višavo in tako bi se zgodila pravica, to pravim jaz, ki jajca pobiram.“

Mlinarici je bilo govorjenje všeč. To bi bilo maščevanje! In ta misel se je takoj udomačila v njenem srcu in objela njeno dušo.

„Kdaj si bila tam gori?“

„O, je že precej časa... Veš, zamerila se mi je, pa nečem blizu, dokler me ne prosi. Naj ima tiste klopotce...! E, veš, pa ona ne zna tako ravnati s čibami kakor

ti... Tacih je malo za kurjo rejo, kakor si ti,... Imaš sedaj kaj na prodaj...?"

„Imam... Kaj bi pa rada...?"

„Nič ne izbiram, vse pobiram, da ima le kljun. Kapunčki seveda, še niso na prodaj, pa kadar bodo, — veš Magda, — name drži... Take prijateljice nimaš, to ti povem...! Kaj imaš na prodaj...?"

Mlinarica ji pove in kmalu sta imeli narejen kup.

„Pa malo poglej, kako se imajo gori na Višavi! — Človek je radoveden..."

„Zanesi se, Magda...! Jaz imam ušesa in oči. Na Višavi mi ne odide nič... Ampak to ti rečem: Ljubezen naj se ukorenini...! Pa me ne pozabi!"

Pograbila je s perutnino napolnjene kur-nike in jih naložila na voziček.

„Kmalu pridi...!"

Jera je odrinila z vozičkom.

Ko je bila nekaj streljajev iz Samote in se je skrila za ovinkom med drevje, da je niso videli iz Samote, je ozirajoč se ustavila.

„Meni se zdi..."

To rekši začne preštovati živalice v kur-nikih. Prešteje jih dvakrat, trikrat...

„Je že! Dva sta preveč! Saj se mi je zdelo...! Dva sta več, kakor sem jih plačala... Jaz nisem kriva, pa naj bi preštela...! Kako je neumna...! Kdor prodaja, tisti naj pazi...! Kako se ji cedé slin po Višavi...! Vsa je slinasta kakor cigan, ki salo vidi... O, meni se zdi, da bi dala dekliča gori... O, seveda, ko bi Maruše ne bilo.... Ta bi jo izpodrecala, da bi nikdar več ne pogledala na Višavo.... To bo Maruša vesela... No, saj pravim, pošten človek bi ne mogel shajati, ako bi ne znal. — Da, znati se pa mora."

In prekrižala se je, ter je gibajoč s čeljustmi rinila voziček pred seboj...

V Samoti je pa sedela mlinarica zatopljena v prijetne misli, ki so božale njen ponos in njeno maščevalnost, ki so ustrezale njenemu človeškemu pohlepu.

Ej, katera mati bi se branila misli, ki ji kažejo pot, po katerem dospe njen otrok do sreče, do premoženja.

In njena hčerka Marijanica je bila na takem potu, saj jo je ljubil mladenič, ki bode nekdanj gospodaril na Višavi... Kajpada se je stresnila pri tej misli, saj je tudi njo ljubil nekdanj ta, ki sedaj gospodari na Višavi, pa vendar ni ona prišla na Višavo... Kri ji je zavrela po vseh žilah pri spominu nezvestobe onega, ki ga je nekdanj ljubila s strastjo prve ljubezni; sovraštvo je oživel proti njej, ki živi na njegovi strani...

„Hahaha. Zato sta deležna prokletstva!"

Škodoželjen, satanski smeh ji je uhajal in oči so se ji lesketale zadovoljne škodoželjnosti.

„Toda moja hči bode nekdanj gospodinjala tam gori, hahaha! Moja Marijanica...! O Bog, ti si velik! Ti hočeš tako...! Hči naj uživa ono, kar je bilo namenjeno materi... To zahteva božja pravica...! Maruša! Maruša! Kaj bodeš počela? Hahaha...!"

„Ali pa bode mogoče?"

To vprašanje se ji je vrivalo ter jo motilo. Toda, čimbolj je premišljevala, tembolj je bila prepričana, da je mogoče, da se mora tako zgoditi...

In dnevi so bežali v večnost... V Magdini duši so zoreli načrti, ki pripomorejo njeni hčerki do sreče, a njej do maščevanja.

„Hahaha...! Ljubezen naj se ukorenini...! O, ti Jera, ti, ti, nisi neumna...! Postala je gluha in slepa.

Ob lepih, prijaznih nočeh je Ivan z Višave dolgo vasačil v Samoti. Eh, nobena godba mu ni bila tako všeč kakor zvonki smeh njegove Marijanice, nobena podoba ni bila tako lepa kakor njegova Marijanica. Ah, te njene črne oči, rožne ustnice in cvetoča lica! Kako jo je gledal... gledal...; kako jo je ljubil... ljubil... Kako so bile kratke urice v Samoti, kako dolge na Višavi... Kako dolge in puste... Eh, da bi bil že on skoraj gospodar tam na Višavi...

„Marijanica, ko bode Višava moja, samo moja, in ti moja, samo moja. Uj...! Potem ne menjam z nikomur..."

In Marijanica se je smejala ter ga gledala z onimi črnimi očmi...

„Ah, te črne oči, kako so hude..."

XIV. »O, dekle je pa tako!« ...

„Kar je njegovo, je tudi moje! In on nima pravice mojega razdajati nikomur!“

Ta misel je pognala v Marušinem srcu močne korenine . . . Ta misel ji je ugajala in jo navdajala s pogumom Vse te njene misli so se strnile v gotov načrt.

„Kar je moje, ostane moje On naj razdá svoje, a jaz bodem razdala svoje On ljubi tega Ivana, tega bode osrečil, a jaz osrečim, kogar jaz hočem Tudi jaz imam žlahto! Mojega ta Ivan ne bode imel nikdar, nikdar Ha! Le naj se peča z ono punico Prokleta seme! On pravi, da je ljubezen v kraju, toda jaz tega ne verjamem Slišala sem, da se ljubezen izruvati ne da, da požene najmanjša koreninica, ki ostane v človeškem srcu, prej ali slej krepko cvetko ljubezni le naj jo ljubi ali pa tudi ne, jaz bodem s svojim premoženjem samovoljno razpolagala.“

To je ob neki priliki povedala tudi možu. Možiček se ji je smejal in rekel:

„Mara! Čimbolj si stara, tembolj si otročja. Tolike skrbi te bodo ubile Kaj pa je vendar tvojega!“

„Kar je tvoje, je tudi moje! Ako si deliva, je vsake reči polovica moja!“

„Ne bodeva delila.“

„Jaz bodem hotela imeti svoj delež“

„Dobila ga bodeš v grobu poleg mene.“

„Tisto bode nazadnje.“

„Za družega se pa obriši!“

„Bodem videla! — In moja dotica? In moje delo? In moja skrb?“

„Ti si neumna.“

Jeseni je šla na Zaplazo h Materi božji, kamor je v svoji mladosti dostikrat hodila tožit svoje mladostne težave. In z Zaplaza gredoč je krenila na Globoko, obiskat svojo sestro, ki je bila omožena na domu. Naenkrat se ji je stožilo po domu. Rada bi bila videla še enkrat kraj svojega rojstva, rada bi si bila oživila spomine mladih, dekliških let, poznala bi rada one, ki sedaj doraščajo na Globokem.

V srcu so ji vstajali spomini, vstajala je ljubezen do rodne zemlje, hrepeneča ljubezen do njih, ki so jih dožile one prsi kot njo, sesterska ljubezen je oživela Odvalil se ji je težek kamen od srca

„Ha! To so moji ljudje.“

Vstopila je v rojstno hišo.

„Oh, koliko časa se že nismo videli! Kmalu bi te več ne poznala.“

S solzami v očeh se objameta sestri.

„Da si le še živa! Zdrava? In tvoj mož?“ —

„In tvoj? In tvoji otroci?“

Maruša otožno pobesi glavo.

„Nimam nobenega.“

„Že pomrli?“

„Imela nisem nobenih.“

„Kaj?“

Maruša se spusti v jok.

„E — e! Sedaj ne bodeš jokala! Jaz sem jih pa imela Dekličice sem pomožila, fant bode imel dom in najmlajša hči Rezika — to je dekle! ta ga bode tudi še dobila; ni vrag, saj denar imamo!“

„Srečna si, Marjeta! Daj, da te enkrat objamen!“

In sestri se zopet objameta in potočita še nekaj solz veselja.

„O, le čakaj, da jih vidiš, naše ljudi Sedaj so pri otavi Veš, on je še krepak.“

„Tudi ti si še pri moči Meni se pa leta bolj poznajo Tudi moj je starejši od tvojega.“

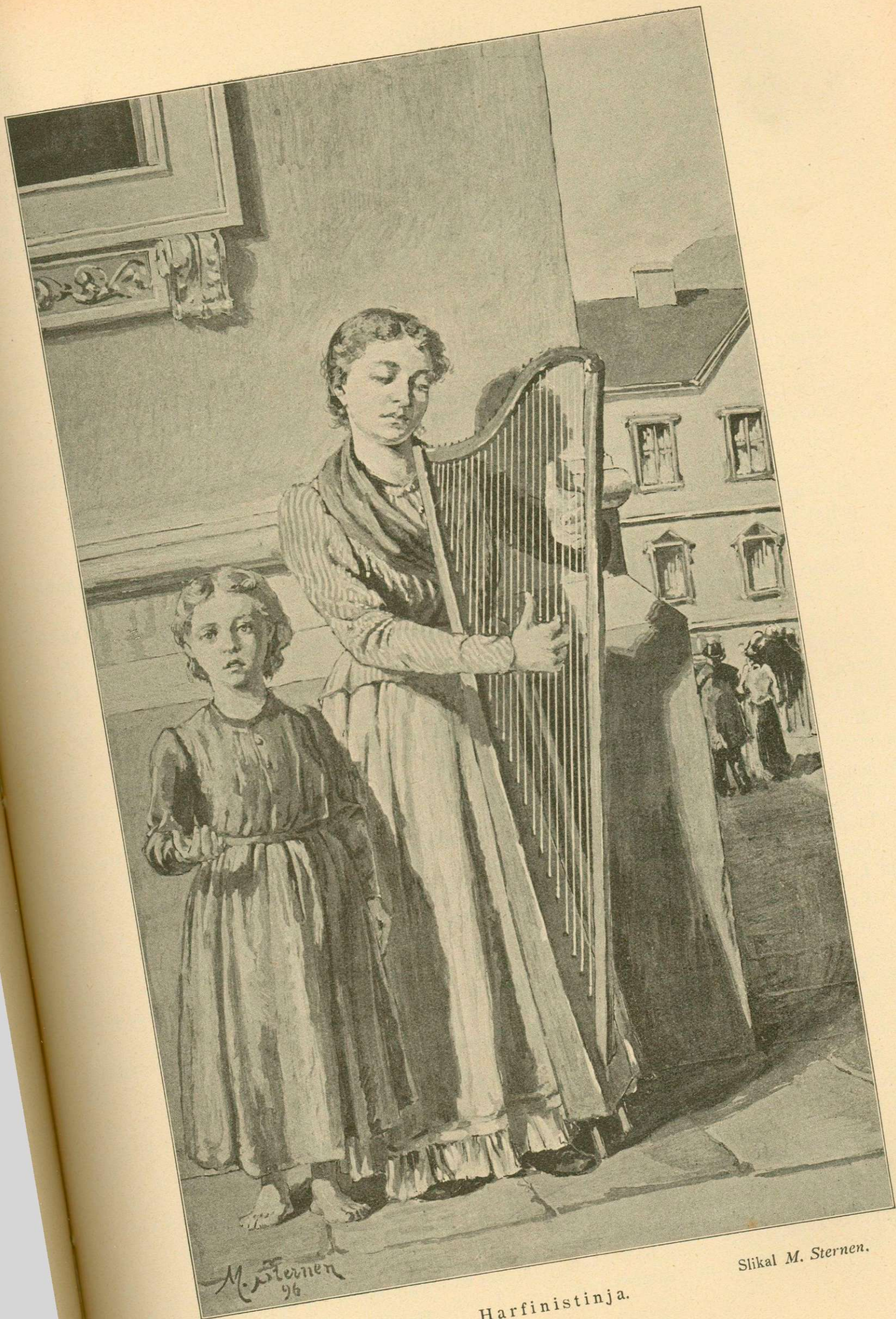
„Sedi in odpočij se! Vem, da si lačna.“

Marjeta odhiti v kuhinjo, da vrže kaj na ponev Oh, kako je človek potem vesel, ako sestre dolgo ne vidi! Kako ji rad postreže z najboljšim, kar ima pri hiši In jajec in masla v nobeni dobri kmetski hiši ne manjka Marjeta je kmalu nekaj vtepala

„Ta ima tudi otroke!“ misli si Maruša, ko sede na stol.

V njenem srcu je vstajalo nekaj nevoščljivosti podobnega.

„Vsak je srečnejši od mene, celo moja sestra!“

Harfinistinja.

Slikal M. Stern.

In nasloni se k mizi, ter podpre z rokami in dve debeli solzi kaneta na belo javorjevo mizo

Obriše se trdo, kakor bi hotela izbrisati vse otožne misli

Ko je povžila tolsti jajčnjak in ga zalila s tepkovcem, bila je zopet stara, pogumna Maruša.

Sedaj sta se začeli povpraševati sestri po tem in onem, pripovedovali sta si to in ono . . . V dolgih letih ločitve se je bilo pripetilo mnogo, kar je bilo vredno in potrebno omeniti. Radost in žalost si podajata v našem življenju roke, za vsakdanjimi težavami in solzami pridejo tudi urice tihe, srečne zadovoljnosti, ki nam lajšajo in sladé težo življenja

Ko je Marjeta vse povedala, kaj se je predruščilo na domu od takrat, ko je odpeljal bogati kmet Debeloglav Marušo daleč, daleč z doma, tja na Višavo, pripovedovala je Maruša na dolgo in široko zgodbo svojega zakonskega življenja na Višavi

Marjeta je izvedela, kako ima Maruša dobrega moža, kako je bogata, kako bi bila srečna ves čas, ako bi In slišala je ono dolgo, otožno pesem, ki je leta in leta igrala v Marušinem srcu in vzbujala v njej ljubosumje, . . . ki je bila vzrok hudim duševnim bojem in razporu z možem.

Ej, da bi tega ne bilo!

In pripovedovala je dalje:

„Oh, še vse bi bilo, samo ko bi on v tega fanta, ki ga jaz ne maram, ne bil tako zateleban. — Pravi, da bode dal vse temu, vse, in potem pridejo na Višavo drugi ljudje O, jaz že vem, kdo pride A, jaz ne maram, da bi taki ljudje vživali moje žulje Jaz vzamen svoj delež, in ga zapustim, komur jaz hočem, ne pa takemu, ki mi ni ne v peto, ne v šesto.“

„Prav imaš, Maruša! Nič ne daj!“ seže v besedo Marjeta.

„Ne videla bi rada, ako bi se razdrobila Višava, pa vendar, raje naj se razdrobi, kakor bi pa vživali ljudje, katerih jaz trpeti ne morem. O, Ivan, Ivan! Kako sem te imela rada! Seveda ne vzamem pre-

moženja seboj, a dala ga bodem, komur bodem hotela. . . . Prišla sem danes nalašč domov, da vidim tebe, da vidim tvoje Marjeta, ker nimam nikogar svojih, prepustila bodem svoj del tebi ali — kateremu tvojih otrok.“ . . .

To rekši pogleda sestro.

Marjeti se zjasni obraz, zadovoljen smehljal se prikaže ob ustih . . .

„Oh, ljuba sestra! Vidim, da nisi še nas pozabila Škoda bi bilo domačije na Višavi, pa vendar, ako ni drugače, vzemi svoj del Jaz sicer ne govorim zase, saj nam ničesar ne manjka, — drugim ljudem pa vendar tudi ne gre tvoj delež. Ampak, nekaj družega.“ . . .

„Kaj? — Le povej! Treba je dobro premisliti.“ . . .

Marjeta se ozre kakor spreten igralec, predno vrže karto.

„Domačije je pa tudi škoda . . . Take se ne spravi brž skupaj. Najbolje bi bilo, da ostane vse skupaj. Veš, eno ti bom povedala Ti si moja sestra! Takole naredita ti in on Kar je njegovega, da fantu; ti daš pa moji hčeri, naši Reziki, kar je tvojega; pa bode prav. . . . In, da ne bode treba posestva razbiti, naj se fant in naša dekle vzameta! . . Tako bode prav!“

„Marjeta!“ . . . vzklikne Maruša iznenadena. „Marjeta! . . . Ti si . . .“

„Ne zameri! . . . Ne bodi huda . . . Jaz sem ti samo svetovala . . . Naredita pa, kakor hočeta.“

„Marjeta! . . . Ti si mi šele odprla oči! . . . Ti si mi pokazala pot . . . Jej, da te že prej nisem obiskala . . . !“

Marjeta je bila zadovoljna z učinkom svojih besedij . . .

„Oh, da nisem že prej mislila na to . . . ! Tako bode prav! Marjeta, ravno tako bode! Kakšno je pa dekle?“

„O, naše dekle? Naša Rezika? . . . O, dekle je pa tako . . . ! Gotovo ti bo všeč Velika je in močna . . . !“

„To je prav . . . !“

„Pri nas vse odmeri; večji je kakor oče . . . ! In močna! Ako nihče ne ukroti junca, ona ga. Zavpije nad njim in za smrček ga prime,

pa ji je pokoren. In kaj je bila enkrat naredila, ko je še pasla, da ti še to povem. Bahačev pastir ji je bil zanjke populil, ko je nastavljala ptičem, pa sta se stepla za to. Pa kaj je naredila? Tisti fant se ni nobenega bal, a ona se zapraši vanj, zagradi ga in zažene čez dva grma v grapo med skale, kjer je ležal kakor je dolg in širok, dokler ga niso vzdignili. In kaj je bilo? . . . Nogo je imel zlomljeno, da še dandanes šepa . . . Tako ga je bila zaznamovala.“

„Ta bo prava . . . ! Ali ni še imela nobenih snubačev . . . ?“

„Kajpak . . . ! Kadar denar zvenči, se daleč sliši . . . Tam izza gor je bil prišel jeden, pa nismo naredili. Dejal je: to je fant . . . Pa je šel. — Mi smo se seveda smejali, ker nam ni verjel, da bi bila naša Rezika dekle, pa kaj smo hoteli. Prišlo jih je potlej še več, pa smo videli, da bi bili vsi raje denar, kakor Reziko, zato nismo silili vanje. Ah, da ti še to povem. Enkrat je bil prišel sosedov hlapec trkat na okno . . . Kadar se Rezika tega spomni, tolče se vselej od smeha ob kolena. Začel ji je nekaj potihoma pripovedovati in ji je rekel: ‚Rezika, jaz te ljubim!‘ Takrat pa plosk! pade Rezikina roka po njegovih zobeh, da je kar zastokal in se izgubil v temi . . . Gotovo mu je kakšen zob izbila, ker zjutraj je bilo po tleh vse krvavo in od takrat si zmeraj usta tišči, kadar ga kdo vidi . . . Potlej smo imeli pa mir in sedaj čakamo . . .“

„To je prav, da je taka . . . ! Oh, kaj bi bila jaz počela . . . Rezika je moja . . . Nji bodem vse zapustila . . . To je prava ženska, ravno taka je pri nas potrebna“, veseli se Maruša.

Marjeti je bilo tudi prav.

„E-e, moj mož bode vesel, ko izvé . . . Ta bo imela lahko fanta v strahu!“

„O, nič se ne boj . . . ! Njena beseda in pest ga bo krotila, ako bode hotel pozabiti, kdo je njegova žena. Zato ti jamčim.“

„Saj pravim, ta bode prava . . . ! Kakor nalašč za nas.“

Med obema je kraljevalo najlepše soglasje. Maruša je bila vesela, ker je našla pot

iz zagate, iz katere ni mogla najti izhoda. Marjeta je pa bila zadovoljna, nu . . . ! Kateri mati pa bi ne bila zadovoljna, ako njena hči hipoma pride do moža in dobre domačije, zlasti, ako je tako — saj veste, — da snubači ravno niso na izbero . . .

In kako je obema tekel jeziček. Vse malenkosti sta hoteli vedeti druga od druge.

Iz daljave se je oglašalo ukanje, ki je prihajalo vedno bližje. Kmalu se je zdelo Maruši, da je nekdo zaukal pod oknom.

„Kdo je pa vendar tako vesel?“ vpraša Maruša.

„O naša Rezika je, . . . naša Rezika zna bolj ukati kakar katerikoli fant . . . ! Tak glas ima kakor vijoglavka . . . ! Gotovo že peljejo otavo domov! — Pojdiva jim naproti.“

In šli sta na dvor.

Kmalu pripeljejo visoko naložen voz otave. Na njem sta sedela Rezika in brat. Dekle še enkrat iztegne vrat in zauka, ko se ustavi voz.

„Da bi si skoraj gobec razklenila!“ želi ji oče, ki je stopil k volom.

Fant spleza ob žrdi z voza.

„Gašper . . . ! Gašper . . . ! Mene pogledi!“ vpije dekle. „Ti ne znaš tako urno priti z voza.“

Takrat se zažene dekle z voza, njena krila zafrfotajo po zraku in štrbunk . . . ! počenila je na tla, zakrohotala se in zdirjala k materi pred hišo.

„Ti nesrečna punica, ti!“ vpije mati. „Vrat si bodeš zlomila, ali pa noge. — Les pojdi!“

„Kdo je pa ta baba?“ vpraša Rezika oblastno, ko vidi neznano žensko in pogleda izpod čela.

„Zijalo . . . ! Teta so . . . ! Roko jim daj!“ posvari mati.

„Teta?“ začudi se deklica. „Jaz jih nisem poznala.“

„Le pojdi sem, Rezika moja. Teta sem, prava tvoja teta!“ izpregovori Maruša.

„Moja teta?“

Rezika poda Maruši desnico.

Z vidno zadovoljnostjo motri Maruša Reziko, držeč njeno desnico.

„Otrok moj!“ vsklikne Maruša in potegne Reziko k sebi. „Oh, kako sem srečna, ker te imam. O, hčerka moja, otrok moj . . .“

Objemala jo je in solze so ji igrale v očeh.

Rezika jo je gledala z izbuljenimi očmi in se režala kakor maček, kateremu drgneš dlako navzgor.

„Teta, vi ste pa res čudni!“

S temi besedami se izviije Rezika iz njenih objemov.

„Viš jo, našo Marušo!“ ogovori Marjeta bližajočega se moža. „Molili smo že zanjo, ker smo mislili, da je že mrtva, ker nismo toliko časa ničesar slišali o njej.“

„Pozdravljena! To je moj sin! E, Glavani smo tiči! Hahaha!“

„Dolgo se nismo videli. Tudi vas ni bilo nobenega pridišati na našo Višavo. Odtujili smo se nekam drug drugemu.“

„O, Maruša, nič ne misli, vedno si nam bila v mislih. Dostikrat smo se te spominjali v molitvi“, izgovarja se sestra.

„E, tolikokrat kot ona nas . . . Se bomo pa sedaj bolj pomenili“, zavrne jo mož.

„Ti čeljust! Pameti nimaš na jeziku!“ krega moža in nadaljuje: „E, da si le prišla, da se kaj pomenimo.“

Pomenkovali so se dolgo, dolgo . . .

D drugega dne se je Maruša zopet s solzami v očeh poslovila od svoje sestre.

Marjeta je ihtela in zdihovala:

„Maruša! . . . Zakaj že greš? . . . Oh, kdaj te bomo videli . . .?“

„O, saj bom še prišla . . .! O, sedaj vem, kje so moji ljudje . . .!“

„Nikar nas ne pozabi . . .! Rezika naj te spremi!“

„I-jav . . .! Saj sami vedó kam domov!“ oglasi se Reza.

Zato jo mati ostro pogleda.

„Eh, Rezika, nekaj časa pa pojdeš vendar z menoj . . . Nič se me ne boj!“

„Kaj? . . . Saj mora iti, kdo jo bo pa vprašal . . . Vzemi culo in odnašaj!“ ukaže oče, ki je zvedel po noči, iz katere luknjice pihlja veter.

Reza se jezno namrdne in pograbi navezано culo.

Maruša se poslovi od vseh.

„Ostanimo si prijatelji in dobri!“

„Rezika, pametno se obnašaj, da se teti ne zameriš, veš, radi te imajo . . .! Nikar vso pot ne veči! Teta menda ne slišijo radi. Raji se kaj pametnega zmeni.“

Te potrebne opomine dá mati hčerki na pot. In dobra hčerka je ubogala. Tako jo je nekaj naganjalo, da bi jo zakrožila na vse grlo, pa se je vendar premagovala in se razgovarjala s teto, ki je hotela vedeti to in ono.

Toda o gospodinjstvu ni vedela mnogo. Kuhala ni še nobenkrat in šivati je znala samo s hodnikovim koncem kaj debelega. Eh, vse drugače ji je pa tekel jeziček, ko je pripovedovala, kako je ptičem nastavljala, kako junaško se je s pastirji pretepala, kako se je boji sosedov hlapec in se pokori za greh: „Rezika, jaz te ljubim!“

Eh, kako je poskakovala pri teh ljubih spominih. Kako je krilila s prosto roko po zraku, kakor da bi hotela priklicati tolpo pastirjev na boj.

„Kaj te skrbi!“ je odgovarjala predrzno znancem, ki so jo srečujoč vpraševali: „Reza, kam pa?“

Eh, kako bi bila povalila tega in onega po cesti, ako bi ne bil odjadral spotoma.

Teti Maruši seveda niso bile vseč vse dekletove lastnosti. Zdelo se ji je, da zna premalo gospodinjiti, da ne ve mnogo kuhinjskih skrivnostij in drugih malenkostij. Všeč ji je pa bila njena srčnost in bojevitost.

„To je dekle!“ mislila si je večkrat. „S to ne bode nihče pometal.“

Ah, kolikokrat si je želela poguma in moči, da bi bila svojim besedam in željam pomagala do veljave. Kolikokrat je morala zato odnehati, ker se je ni nihče bal.

Poslej bo pa na Višavi drugače. O, le naj dá Ivanu svoj del, toda vzeti bo moral mojo Reziko! O, ta ga bo že krotila, ako bo mislil tudi še potem na tistega dekliča v Samoti.

Te misli so se ji vrivale spotoma.

In ko se je Maruši zdelo, da jo že dovolj daleč spremlja, ustavi se in reče: „Rezika,

dovolj daleč si mi odnašala; le vrni se! Pridna bodi in materi pomagaj v kuhinji! Meni si vseč. Ako bodeš pridna, te ne bom pozabila. Z moškimi se nikar ne pečaj!“

„I-jov! — Tako prevrnem vsakega, ki mi kaj hoče, da se komaj pobere. Vsi se me bojé.“

„Prav imaš!“

Maruša jo ginjena objame in reče:

„O, da bi bila že skoraj ti pri meni!“

Reziki se je zdelo objemčkanje čudno in nenavadno.

Zato je rekla:

„E, da bi ne bili vi moja teta, to bi vam pokazala!“

In je grozeče zamahnila s pestjo po zraku.

Nato zavihra kot burja nazaj brez slovesa.

„To je dekle!“

S tem prepričanjem zre Maruša za njo z lahkim srcem. Kmalu pa prinese rahla sapica glasno njeno popevanje:

Mi smo pa s kraja tacega,
da zvaljamo fanta vsacega.

Maruša vleče na uho in mrmra pred-se:

„Res, kakor vijoglavka! Glas pa ima!“

Potem pa tudi Maruša ubere svojo pot. Še dolgo, dolgo so igrali v zraku odmevi — neskončne pesmi, s katero si je krajšala Rezika dolgočasno potovanje:

Holadri — holadra,
holadri — holadra,
holadri — holadra,
holadrija, drija-drom.
(Dalje.)

Novo življenje.

(Povest iz našega trga. — Spisal I. Kremen.)

Trg Dol je bil še nedavno priprost, pozabljen kot naše domovine. Ponašati se ne more ne s slavnoznanimi toplicami, da bi romali tujci iz daljnih dežel v njegove kopeli, mamiti ne more z izvanrednimi naravnimi krasotami, da bi ga hodili občudovat prijatelji prirodnih čud, rodil se ni v njem nikak znamenit mož, da bi hodili priprosti in učeni gledat razvaline njegove rojstne koče, — kratko, trg Dol ni nikaka velezanimiva prikazen na površju naše zemlje, in vendar se mu je primerilo v zadnjih letih — menda pred sedmimi — nekaj izvanrednega, nekaj čudovitega: dobil je železnico.

Novozgrajena proga ga je zvezala z glavnim mestom. Ali je čudno, da se je podoba starega, pozabljenega trga čez noč, recimo v nekaj letih, docela izpremenila?

Tuji, novi ljudje so zanesli vanj tuje, novo življenje.

Dolinci so živeli do tistih časov srečno-zadovoljno. Vedeli niso, kaj se godi preko planin in gora, ki so jih uklepale v svoje ozke meje. Če pa je pogledal kdo slučajno

preko domačih mej, bil jim je izredna, čudovita prikazen, in po njegovi vrnitvi so ga poslušali z odprtimi ustmi pozno pod noč o šegah in navadah, o ljudeh in napravah tam zunaj, daleč, daleč v obljudenih mestih.

In v takih večerih si je zaželel marsikdo v svojem srcu, da poskusi tudi sam to novo, neznano življenje vriščečih, kričečih mest.

No, marsikdo se je moral zadovoljiti z golimi željami; kvečjemu če se mu je sanjalo v tisti noči, da hodi daleč tam ob morju, kjer pljuskajo pred njim razburkani valovi razpenjenih vodâ, a za njim doni iz živega mesta vabljeni klic: „Pridi k nam in z nami živi in z nami uživaj!“

A tedaj . . . ! Prisopihal je v meglenem jutru prvi vlak in začutil je vsakdo: „Ta nam je pripeljal neznano, novo življenje v naš tihi Dol!“

In preobrnilo se je v hipu vse.

Zdelo se je od tistega jutra, da teče kri po žilah Dolincev hitreje, da vzhaja solnce izza drugega griča in zahaja mesec za drugo planino kakor do zdaj; celo reka Lena je

drla s svojimi valovi hitreje in samosvestneje proti mestu. — In ob njenih bregovih so zrasle v kratkem času obširne tovarne. Dolinci so postajali pred njimi, tlačili roke globoko v žepe, jih čez par trenutkov skleпали na prsih in govorili pomenljivo med seboj:

„O zdaj bo pri nas vse drugače, vse drugače!“ — — —

In imeli so prav ti možje, možje Dolinci...

1.

Tomažičev dom je stal sredi Dola nasproti farni cerkvi, kjer so imeli v tronu sv. Jurija. Hiša je bila obširna, okusno zgrajena, da je moral reči vsakdo: „Gospodar tega doma ima precej pod palcem, in njegov ukus ni slab!“

In Tomažič — bil je mož kakih tridesetih let, čeden, zastaven človek, — je imel res precej v shrambi.

Njegov oče je bil priprost, pa priden in delaven mizar, ki si je naredil tekom let precej drobiža, pa si pridobil tudi ugled in spoštovanje sotržanov. Njegov edinec — sedanjí gospodar — je naredil dve šoli; toda to študiranje ga je malo mikalo. Vleklo ga je vedno bolj k očetovemu rokodelstvu. Dovršil je strokovno šolo v mestu in se povrnil na dom, da prevzame za očetom posestvo in mizarstvo.

Kmalu po očetovi smrti si je sezidal poleg rojstne hiše veliko delavnico; začel je sicer bolj skromno, a delal je pridno in vztrajno. Povsodi je bil sam, vse je vodil sam, ukazoval sam, popravljaj in kazal sam. Glas njegov se je raznesel naglo.

V kratkem času mu niso zadostovali deseteri delavci. Pomnožil jih je za novih sedem. Naročniki so se množili dan na dan in z njimi je raslo tudi premoženje.

Zasnužil je edinko upokojenega trškega učitelja, dvaindvajsetletno Ivanko. Ko mu jo je starček oddajal, rekel mu je: „Lahko veš, da ji dote ne bom mogel dati bogve kaj, pa rečem ti, da sem jo vzgojil, kakor more in mora vzgojiti skrben oče svojo edino hčer. Prepričan sem, da boš srečen z njo!“ —

In Tomažič je bil v resnici srečen z Ivanko. Ko mu je rodila prvega sinka Jančka in čez poldrugo leto Ivko, bila je njuna sreča polna. Delala sta z novo močjo, ker sta vedela, za koga se trudita. Vzela sta k sebi starega očeta, in ta je vzgajal kakor prej hčer, tako sedaj njune otroke z ljubeznijo in udanostjo.

* * *

Nocoj so ravno odvečerjali.

Mladi gospodar, dasi med domačo družino navadno dobre volje, je bil ta večer nekam redkobeseden. Še predno je bilo pospravljeno po večerji, je vzel dnevne časopise in se zatopil vanje.

Ivka in Janček sta mu hotela sicer nekoliko poplezati po kolenih, pa ko sta videla, da mu ni nič do njiju, sta ga popustila in se spravila k staremu očetu, sedečemu na onem koncu mize v širokem, mehkem naslonjaču.

„Kje imate pa pipo?“ vpraša ga Janček, ko zapazi v svoje veliko začudenje, da stari oče nocoj ne prižge pipe.

„Kje jo imam? Ivka, povej ti, pa po pravici!“

Ivka se je ravno skobacala starčku na desno nogo, da jo malo poujčka in poaja. Ko pa začuje to povelje, se tako prestraši, da izpusti koleno in zleze v hipu na tla.

„Pipo . . . ?“ — Toda ne, naprej ji ne gre več. Naenkrat postane rudeča kot mak; ko pa vidi, da stari oče ni tako hud, skoči zopet k njemu, se ga oklene z vso silo in mu skrije obraz v naročje.

„Ata, nisem nalašč, nisem nalašč!“

Janček je stal za njo, držal roki v žepih in gledal sedaj deda, sedaj Ivko:

„Kaj si jo ubila?“ vpraša nazadnje, ko vidi, da sama ne pove. — —

Janček in Ivka sta si štela v največje veselje in čast, če sta smela hoditi dedu po tobak in mu prinesiti pipo, kadar jo je slučajno pozabil tu ali tam. Za to važno opravilo sta se menjala vsak dan. — Ker pa je kadil ded iz lončene pipe, ni bilo čuda, če se je kdaj katera ubila v rokah maličkov. Toda potem je bilo joj. Ne kot bi bila bogve kako zmerjana — saj pipe so bile tri za

groš, ampak oni, ki ni bil prizadet, se je norčeval z druga, da ni bilo konca ne kraja. Seveda je to največkrat zadelo Ivko, ker je bila še bolj nerodna. In danes, gorje, je imela že spet smolo!

„Bila pipo, bila“, je ihtela, „pa muca kriva! Vzela sem pipo z mize, pa nesla, pa muca skoči s peči, me ostraši, pa je . . .“

„Pa je bilo hop!“ se zasmije Janček. Imel je že vse napravljeno, kako jo bo: „Ti nerodnost nerodna, ti tepček ti, o ti . . .“ pa v tem trenutku pogleda oče izza časopisa, da mali junak takoj utihne in stopi za korak bližje k staremu očetu.

„Saj človek še brati ne more, ko mu ti paglavci ne dadó miru! Zmeraj le vrišč in krič, da ušesa bolé. Ivanka, spat ju spravi!“

Ivanka je čula v kuhinjo ves kreg in prepir. Prišla je, da ju odvede v njuno sobo.

„Saj res, spat pojdita, spat! Zvečer vaju ni nikdar ugnati, zjutraj bi pa spala na žive in mrtve. Voščita še lahko noč, potem pa z menoj!“

Šla sta boječe drug za drugim k očetu, mu podala po vrsti roko in želela:

„Lahko noč, ata!“

„Ako noc, ata!“ — — —

Ko sta ostala možaka sama, rekel je ded:

„Veš, ti si včasih nekoliko preoster z otrokoma. Je že res, da je ostrost tudi dobra, pa samo, kadar je v resnici potrebna.“

„Kako bi ne bila potrebna“, odgovori mladi gospodar, „če ne dasta miru. Človek ima pa vendar včasih rad mir, zlasti zvečer.“

„Kaj bi tisto. Saj vem to tudi jaz, toda meni verjemi, da sta otroka dobra, kot jih ni mnogo. Če pa ne bota živa in vesela, pa tudi nič ne bo.“

Tomažič je umolknil in bral dalje, ne da bi se zmenil za starčkovo kramljanje o vzgoji mladine. Ker sta otroka kmalu zaspa, se je vrnila Ivanka v sobo.

„Ali boš nocoj še kam šel?“ vpraša moža in sede poleg njega.

„Sam ne vem“, odvrne ta in odloži časopis. „Najrajši bi ostal doma; toda ta preklicani graščak se vede zadnje dni tako čudno, da ne vem pri čem sem. Dela bo dosti, za-

služka tudi, pa ta vražji Jurjevič mu je pripravljen prevzeti za sto goldinarjev ceneje.“

„Beži, beži, kaj se ti je treba briniti toliko za to? Dela imaš že tako preveč, usiljevati pa se ti ni treba.“

„Nič usiljevati! Tudi za delo samo mi ni nič; ampak stvar je taka: Če izgotovim jaz v gradu, postane moja delavnica znana. In s tem pridobim veliko. Mulley je že tudi tako nekaj govoril. Zdaj pa pride ta Jurjevič, — naj bi ga spak še obdržal v mestu! — se prilizuje in zraven najbrž mene črni. Ali naj to človeka ne jezi?!“

Ded je že napol dremal in ni čul razgovora, žena pa ni vedela, kaj naj odgovori.

„Najbrže pride Mulley k „Lipi!“ ker je skoro vsak večer ondi. Najboljše bi bilo, da pojdem tudi jaz in se zmeniva dodobra!“

„Kakor veš. Jaz prepuščam vse tvoji razsodnosti. Če ti ponudi sam, dobro, če ne, pa tudi dobro. Saj te poznajo povsod in vedó, da kar naredé tvoji ljudje, naredé dobro.“ — — —

Malo kasneje je stopal Tomažič po trgu proti „Lipi“. Menda se mu je boljše zdelo, če gre do graščaka. Bila je ura devet. Toda noč je bila izvanredno temna. Nebo so zastirali mrežasti oblaki, da je kukala le tu in tam medla, samotna zvezda . . .

2.

Pri „Lipi“ se je zbirala vsak večer trška gospoda. Tu se je razpravljala velika politika, tu so se obravnavala dnevna vprašanja, delale so se tudi pogodbe med kupci in prodajalci, med delodajalci, in delodjemalci.

Bile so zasedene vsak večer kake štiri mize.

Gospod sodnik Trček, sodni adjunkt Lan, okrožni zdravnik Kramar in davkar Gole — ti seveda so se v pogodbe in kupčije malo vtikali; prvič jim tega ni bilo treba, drugič pa se tudi nanje razumeli niso. Igrali so redno vsak večer tarok, pili zraven četrt cvička ali merico piva. Vsak je gledal veselo in ponosno okrog sebe, kadar se mu je posrečilo dobiti kako prav zamotano par-

tijo, vsak pa je tudi klel, ta naglas, oni potihoma, kadar je moral seči globlje v denarnico.

Malo pred Tomažičem je bil vstopil graščak Mulley.

Bil je to človek kakih petdesetih let, debel, srednje velikosti, zaripljenega obraza, prevzetnega govorjenja, pa polnih mošenj, ki je dajal to tudi rad čutiti vsakemu. Pred kratkim je kupil graščino na onem koncu trga in se priselil z Dunaja z vso družino, to se pravi on, njegova triindvajsetletna soproga Ida, teta Emilija in nekaj hlapcev in dekel. Ljudje so si šepetali, da je Žid, pa zagotovo si sprva ni upal nihče trditi, dasi bi se ne bil prav nič motil.

Nocoj je bil videti dobre volje.

Ko zagleda došlega Tomažiča, zakliče mu že od daleč:

„Dober večer, gospod Tomažič, sem pojedite, sem, glejte tu je še prostor. Ravno prav, ne bo treba po vas pošiljati!“

Tomažič je pozdravil druge goste, potem pa sedel zraven graščaka. Bila sta sama pri mizi Trški veleposestnik Konoplja, redni družabnik graščakov, se je nocoj nekam zapoznil. V obližju pri stranski mizi je sedel davčni praktikant Muha in dremal pri praznem kozarcu. Zdaj pa zdaj je zagodrnjal kakor v sanjah kaj nerazumljivega, toda zato se ni že nihče več menil, ker so ga imeli priliko opazovati vsak večer.

„Saj veste“, pravi Tomažič, ko odloži klobuk za seboj na kostanj, „človek ne more vedno od doma. Delo ne čaka, a če čaka, je slabo.“

„Kaj pa, kaj pa“, pritrdi mu Mulley, „Kaj bote pili? Vino ali pivo — pivo? Dobro, Ivanka, za gospoda Tomažiča vrček piva! O nič, nič!“ zamahne z roko videč, da mu hoče le-ta ugovarjati, ker naroča on zanj „nocoj ste moj gost! Ivanka, brzo vrček piva!“

Potem se obrne zapet do Tomažiča:

„Dela dosti, kaj ne? I seveda, dober delavec, dobro delo, slab delavec, slabo delo. Pa vendar bote prevzeli moje, kaj? Bote že kaj drugega odložili. Saj sem vam že enkrat pravil, če se prav spominjam, kako mislim?“

„Pravili ste že nekaj, pa vendar . . .“

„Čisto enostavno! Kar je pri gradu lesa, bomo vse odstranili, ker je trhlo in zastarelo. Stopnice pred gradom bomo nadomestili s kamnitimi — nó, pa to že ni vaše delo potem. Dalje rabim oprave za dve sobi, pa popolnoma vso novo opravo in sicer v gotskem slogu. Saj ga bote dobro pogodili? Toda kaj vprašujem, če je bo kdo, je bote vi! Veste, soproga hoče gotski slog, zame seveda bi bil tudi drug dober. Pa ta bučica, kar si vtepe, tega ne pusti. Saj veste, ugovarjati pa tudi ne gre.“

Graščak Mulley je vzel ruto in si začel brisati pot s čela, dasi tako zgodaj v pomladi kakor nocoj, ni bilo še kar nič vroče. No, Mulley je imel navado vedno obilo govoriti in prav tako brisati si pri tem čelo in lica.

„Za koliko bote prevzeli?“

Tomažič je bil sicer že pod prejšnjimi gospodarji grada večkrat gori, vendar ni vedel natanko kako in kaj.

„Veste, gospod graščak, če vam bo ljubo, pridem jutri pogledat in potem se dogovoriva. Ali vam je prav?“

„Kaj pak! Jutri dopoldne imam čas.“ — Gospod Mulley je imel sicer vedno čas, toda govoril je rad, kot da ima bogve kaj dela. — „Jutri pregledava vse. Tu moja roka, delo izročim vam in nikomur drugemu.“

Tomažič mu poda roko.

„Pozvedel sem“, je nadaljeval graščak, „o vašem delu in o delu tega, kako se mu že pravi, tega, ki se je naselil pred štirinajstimi dnevi v trgu, vruga, pomagajte . . .“

„Jurjevič.“

„Dobro, Jurjeviča. Pa sem prišel do sklepa — toda“, pretrga si govor Mulley in izpije pol novoprinešenega piva, „kaj bi naprej govoril! Na zdravje! Tu moja roka še enkrat!“

V tem trenutku je prišel na vrt zgoraj omenjeni Konoplja, veleposestnik v Dolu. Bil je ob enem tudi deželni poslanec in zastopnik kmetijske družbe za svoj trg.

Ta mož je rad pogosto govoril o narodu, njegovem prospehu in napredku; bil je izobražen, nekaj nad štiridesetimi, pa mnogi mu

niso nič kaj verjeli in rekali so, da dela vkljub svoji „živi narodnosti“ in velikemu domoljubju vendar le večinoma za lastni žep. Imel je zlasti lepo drevesnico, in prav ta je nekatere bodla v oči. Če so bili kmetje pri kozarcu vina, zasukali so pogosto svoj pogovor nanj.

Le redek je bil, ki je trdil:

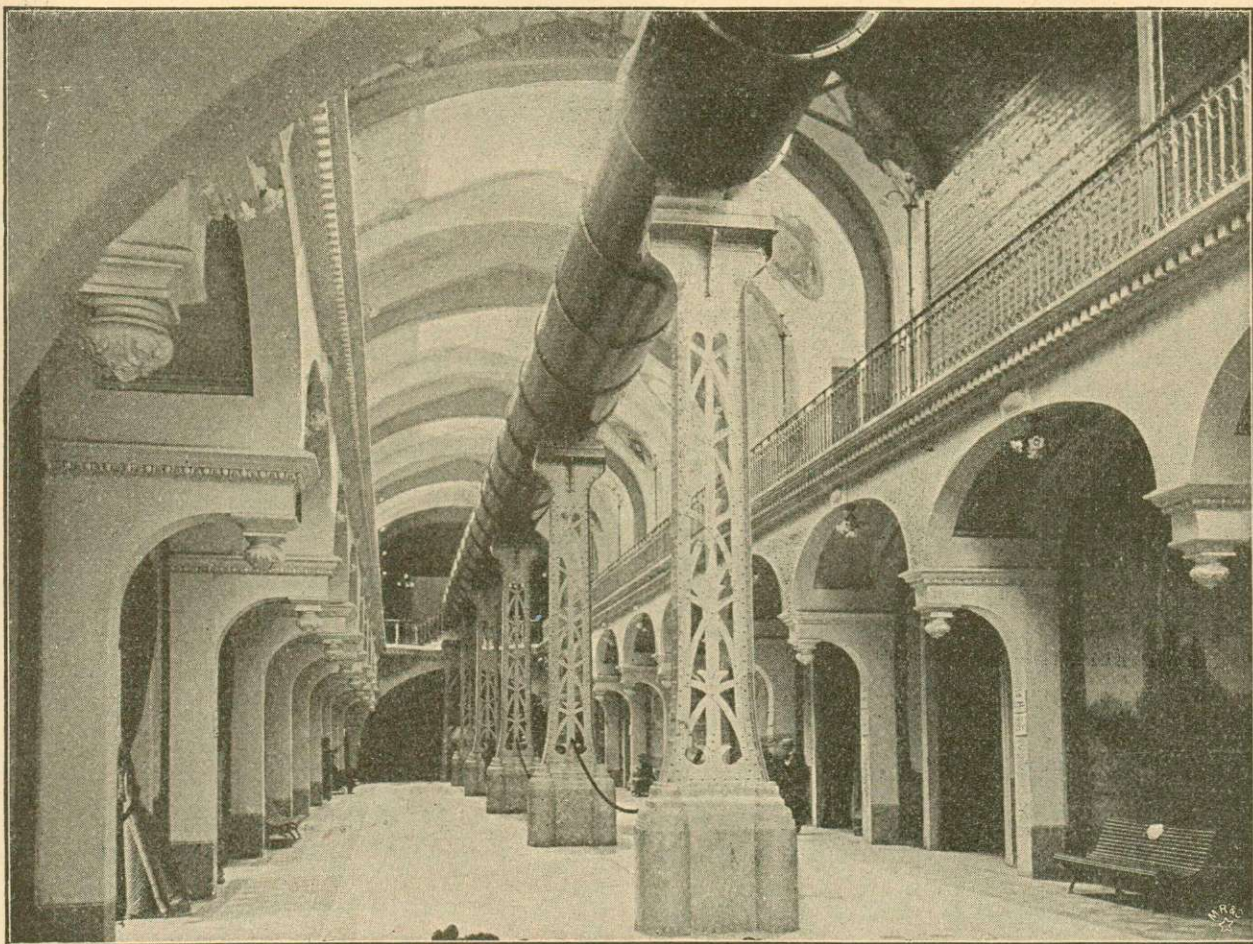
„Nič mu ni reči, dober človek je.“

Navadno se je kdo sponesel:

„Nekaj je pa vendar naredil — železnico!“ ugovarjal je prvi.

„Vrag jo je naredil, pa ne on! Pa tudi, ko bi jo bil, komu pa največ koristi, á? Njemu. Kdo pa ima največ vožnje, če ne on?“ — — —

S Tomažičem si nista bila nič kaj dobra. Ne vem, kaj je prišlo med njima predlanskim, menda mu je očital nekaj zaradi kmetijskega vrta, zato ga je mrzil, dasi mu tega

Pariška razstava: Veliki daljnogled.

„Hudir je dober, pa ne Konoplja. Ko bi bil res skrben za kmeta, pridobil bi nam že zdavnaj kmetijski vrt, kakor ga imajo v Št. Janžu.“

„Pa ga ne mara!“ dostavil je tretji in se zraven hudomušno smejal, „ker nam prodaja raje iz svoje drevesnice — seveda dražje.“

„Shode bi nam tudi lahko napravljali“, tolkel je četrti ob mizo, „in nas poučevali v umnem kmetovanju kakor pri sv. Lovrencu.“

„Pa nas nočejo, da nas laglje deró!“

„Dom in svet“ 1900, šte. 18.

ni prav očito pokazal. Tomažič je vedel to, zato je pazil, da so se jima pota kolikor mogoče malo križala. Vstal je tudi nocoj kmalu po njegovem prihodu, da odide, izgovarjajoč se, da je zanj že pozno.

„Počakajte še malo!“ silil ga je graščak, „nas bo večja družba. Vrček bote še pili! Ivanka! Še en vrček. — Zdravo, gospod Konoplja! Le sem, le sem!“

Davčni praktikant Muha se je med tem že predramil in sam sebi zamrmral:

„Vraga, meni naj bi plačal vrček, meni!“

Vzel je klobuk in odšel . . .
 „Pozni ste nocoj, gospod poslanec, pozni!“
 „Poskušal sem novo železnico, ha, ha! Hudimana, dobro teče!“
 „In to je vaša zasluga, gospod Konoplja!“
 „Saj ne rečem, tudi moja, pa sem jih moral vendar že premnogo požreti.“
 „I, hvaležnost, hvaležnost je redka čednost!“ zasmel se je Mulley. „Pa v tridesetih letih bo Dol mesto, primaruha da bo!“ — — —
 Ko je Tomažič odšel, vprašal je Konoplja:
 „Ali ste mu izročili popravo?“

„Sem, ker sem se prepričal, da dela mnogo boljše kakor Jurjevič.“

„Pa vendar . . .“, hotel je reči Konoplja, da bi bil po njegovih mislih zanesljivejši Jurjevič — moral je že vedeti zakaj! — Toda Mulley je zamahnil z roko:

„Pustiva to! Rabil bom še oba. Na zdravje; gospod poslanec!“

Kozarca sta zazvenela v tiho noč, a pri sosednji mizi so končali zadnjo nocojšnjo tarokpartijo . . . (Dalje.)

Gospa Marija.

(Z naših gorá. — Spisal Fr. Kočan.)

O gospej Mariji naj vam pripovedujem — tako hočete. Ha! To vam je dolga povest. Poslušajte!

I.

Pomlad je bila zunaj in vse je klilo in poganjalo — — —

Lepo je, kadar je pomlad zunaj in vse klije in poganja. Tedaj navadno sije solnce tako svetlo in toplo, da je človeku mehko pri srcu in zdi se mu, da vidi, kako lije v naravo veselje in življenje. Tički pojó, voda šumljá in dih vetra veje po drevju . . . O, tedaj je lepo!

A tem huje je biti bolan pomladi — pomladi, ko zunaj vse klije in poganja . . .

In mlinar Rogljan je bil! Ležal je v temni, precej zaduhli izbi. Skozi špranje in poke pri oknu je prodiralo v izbo življenje in vrvenje tam zunaj. Sam pa je ležal mirno, gledal v strop in molčal — — —

Jeseni se je bil prehladil v mlinu. Legel je. Je mislil, da ne bo hudega. A bilo je le. Ljudje so rekli, da bo pljučnica in niso se motili. Vso zimo je preležal in na pomlad se mu še ni obrnilo na bolje. Nasprotno. Prav na pomlad ga je začelo bosti in tiščati še huje . . .

Pa kako naj bi se mu bilo obrnilo na bolje? Ali je imel kaj prave postrežbe? Malo, ali pa nič! Svojih ni imel nobenega, tuj človek pa — kako se bo tuj človek takole v gorah zavzel za bolnika, kot bi bilo treba?

Kar je bilo moškega dela pri hiši, tisto je opravil ogljar Omejec, jedin sosed, ki je bil v bližini. Drva je nacepil, po mlinu je pospravil itd. Drugo je preskrbela Omejka. Prišla je mimo vsak drugi dan in se oglašila za kratek čas. Kuhala je pa stara Meta, ki je gostovala pri Rogljanovih. S čim drugim mu dobro ni mogla postreči, ker ženica je bila napol gluha in Rogljan ni mogel vpiti nad njo.

Zato je bila Rogljanu njegova stričnica, trinajstletna Micika nekaj poseben dar božji. Ona je bila jedina, ki jo je Rogljan smel šteti nekako med svoje. Rogljanu je namreč žena umrla dokaj zgodaj. Otrok ni bilo; zato je vzel k sebi Miciko po rajnem bratu. Videti je bilo že tedaj, da bo dekletce pohlevno in ubogljivo. In res je bilo. Rogljan je imel otroka vedno rad; v bolezni pa mu je prišla še zlasti nahvalo. Stregla in postregla mu je — seveda, kolikor je bilo to mogoče za njena leta. K postelji mu je nanosila, kar je potreboval, pometla je po hiši

in prezračila izbo vsak drugi dan. Dvakrat na teden je hodila po juho v Zrèm, jedino gorsko gostilno, ki je bila oddaljena kake pol ure . . . Sicer pa je dekletce navadno sedelo ob peči in delalo kaj malega. Na vsakih deset minut je prašalo bolnika, če morebiti česa potrebuje. In če Rogljan ni pozelel ničesar, je molčalo zopet in delalo dalje. Včasih mu je tudi bralo iz kake knjige naglas in počasi; včasih pa, če je tožil, da ga bôde in boli, ga je tolažilo.

„Dekleta mi je žal“, je dejal včasih Rogljan proti Omejcu — „sirota je že tako, a če se primeri, da bi me vzelo, potem bo še reva navrh.“

In ravno skrb za Miciko mu je težila zlasti zadnje trenutke in ga priklepala na življenje z neznansko silo . . .

Včasih se je bolestno dvignil na postelji. Oprl se je najprej na jeden komolec, potem na drugi in s tresočo roko odprl okence, da je mogel pogledati ven v pomladno naravo. Pogled ta ga je vselej prevzel. Saj je bilo vendar tam zunaj vse tako lepo in zeleno! Nad gozdom med vrhovi, kar se jih še ni bilo porastlo, se je modril košček pomladnega neba. Čisto je bilo to nebo — čisto, dasi se ga je videl le mal košček tupa tam. V kratkem se je imel porasti gozd črezinčrez. In potem se neba niti toliko ne bode videlo . . . Tratina okrog hiše je zelela. Dobivala je sicer še neko čudno barvo, ki ni niti rjava, niti zelena — toda v par tednih, ali pa še prej, bodo izginile rjave maroge in zeleno bo vse, kakor daleč bo poneslo oko . . . Nasprotno je pa sadno drevje že cvetelo. Jablane po vrtu so bile vse bele; črešnje tudi. Črešplje, ki so rastle ob zidu gori do okna, so sipale ob najrahljšem pišu svojo belobo na zid, ali pa celo v izbo . . . Kako je to res vse sililo v življenje! Kako je to vse dišalo — — —

„Ko bi mogel dihati vedno takole zdravo in sveže!“ je vzdihnil Rogljan.

In Micika, ki je pazila na vsako kretnjo, je morebiti uganila skrite misli njegove.

„Stric, zdaj boste ozdraveli, ko je pomlad —!“ je dejala.

Saj sama ni želela nič bolj, nego to. In upala je, kako bi ne bila upala . . .

Rogljan pa se je nasmehnil trpko, kot bi ne mogel verjeti kaj tako veselega. Sklonil se je nazaj in kašelj ga je posilil . . .

„Prepozno je. Z menoj ne bo nič! Micika, zapri okno; veter mi ne dé dobro.“ —

In bolehal je — bolehal je dalje . . .

Šlo je vedno na slabše — — —

Bolezen je postajala nevarna . . .

„Slab sem, slab!“ je izpregovoril zdajpa-zdaj, ko ga je obiskal Omejec. Ležal je z zaprtimi očmi. Na obrazu so se mu natezale mišice in žila na sencu mu je utripala. Videti je bilo, kot bi se mučil s težkimi mislimi. Morebiti je mislil na Miciko . . . Ali pa ga je skrbelo, komu naj izroči posestvo po smrti . . .

„Slab si, Rogljan!“ mu je pritrdil Omejec — „ali pa kaj misliš . . . ali si že kaj uredil, Rogljan? Saj veš, kaj hočem reči? Če bi prišlo morebiti v naglici kaj hudega . . . Varni nismo, niti če smo zdravi, niti če smo bolni. — Kaj praviš, Rogljan, ko bi še enkrat poslali po gospoda?“

„Po gospoda —. Po gospoda se mora poslati še enkrat.“

„Dobro. — Kaj pa drugo, Rogljan?“

„Drugó — drugó — —. Kaj sem že mislil? Dekle mi je na skrbi. Dekle . . . Slišiš Omejec, ti bi se preselil sem. Mlin bi imel in hišo. Nerač vidim, da bi prišlo v druge roke. In pa dekleta bi vzel k sebi in skrbel zanjga. Dekle je ubogljivo —“

„Nič ne skrbi; bo že tako, kakor želiš. — Kaj pa, ko bi tudi po kaka zdravila poslali? Gospoda je prišla iz Trsta —, ko bi profesor vedel kaj svetovati . . .“

„Kaj praviš, Omejec? Gospoda je prišla —. Ali je res? Torej gospoda je prišla!“

Hotel se je dvigniti, toda zbolelo ga je v prsih. Sklonil se je nazaj in obstal. Vendar mu je gorel v očeh nek čuden žar, nekaj kakor upanje — — —

II.

Vsako leto na pomlad je prihajala k nam gospoda na počitnice. Naš kraj je lep in

zdrav. Dolina je zelena, vas sredi doline čedna in gore naokrog kakor nalašč za izprehode in izlete. Prihajali so zlasti iz Trsta. Lahko rečem, da, če druge gospode ni bilo, ona iz Trsta je prišla vsako leto.

Pri Trohovich v dolini so namreč imeli profesorja. V Trstu jel bil. Tam se je bil izsolal, oženil se in dobil sorodnikov po ženi. Lahki so bili ti sorodniki, a zasilo so govorili tudi po naše. Profesor jih je vodil vsako leto seboj. Stanovali so potem v vasi, pri profesorjevem bratu, ki je imel svojo hišo in gostilno. Zlasti jim je ugajala naša dolina in naši ljudje. A tudi našim ljudem je ugajala gospoda. Saj prevzetni niso bili, to je moral pritrditi vsakdo; samo nekako posebni so bili vsi razun profesorja.

Profesor — ljudje so mu rekli kar: Trohov profesor — to vam je bil človek. Ljudje so trdili, da tako učenega in zraven tako priprostega človeka ni, kot je bil on. Prileten je bil in udovec; bogat pa! A z ljudmi je govoril, kot bi bil kdo njim enakih. Hodil je gori in doli po vasi — navadno golorok in v čepici, izpleteni iz slame — ogovarjal ljudi in govoril s kom po celo uro, če je bilo treba. Najbolj priprostega, ki ga je srečal, je ogovoril. Nikogar se ni sramoval; niti berača ne. Z vsakim je vedel govoriti in o vsem. Celó za najbolj priprosta kmetiška dela se je zanimal. Ljudje so se mu čudili. Ob lepih dnevih je hodil najrajši po gorah sam. In tudi tu je govoril z ljudmi; — celo v hiše in kočje je hodil k ljudem. Kolikrat je bil pri Rogljanu! Kar prišel je in sedel na klopico pred hišo. In ker je Rogljan rad pogovoril, dokler je bil zdrav, je predsedel na klopici često po vse popoldne.

Pa tudi sorodniki profesorjevi niso bili nápak. Štirje so bili: — sestra rajne profesorjeve žene, mož njen, in pa sin in hči.

Fanetti — tako so klicali gospo po laško — je kaj rada hodila po vasi v neki beli, mahadravi obleki. Tudi ona se je bila navadila od profesorja, da je ogovarjala ljudi in jih vstavljala na potu. Ker je govorila napol po laško, napol po naše, se je primerilo, da včasih kdo ni razumel, kaj ga

vpraša in se ji je samo smejal v odgovor. Pa to je nikdar ni jezilo. Nasprotno, veselilo jo je in tudi ona se je smejala. Ljudje so se je nazadnje privadili navzlic mahadravi obleki in navzlic tujemu, malo preživahnemu obnašanju . . .

Franjo — ljudje so mu rekli: gospod Franjo — je bil mož njen. Imel je lepo, črno brado —, sicer pa je bil malo bled in slaboten. Na obleko in sploh na zunanost je gledal; zato ni bil nikdar golorok. Vendar se je skušal nazadnje bolj in bolj približati profesorju tudi glede na zunanost. Nekoč, ko so Trohovi popravljali hišo, se je celo preoblekel in šel ter barval s čopičem podboje pri vratih . . . Zvečer nato pa so ga bolele roke in noge.

Nekam drugačna kot Franjo sta bila Edvard in Ema.

Edvard se je baje učil zdravilstva v Trstu. Po značaju je bil nekako otročji, vsiljiv, prenapet. Vse, kar je videl pri ljudstvu novega — saj novo mu je bilo vse — se mu je zdelo silno poetično . . . In v sestro je silil ob vsaki priliki, češ: „Ali ne občutiš poezije? To in to: vse sama poezija!“

Sestra Ema, ki so jo bili obsodili ljudje, da je izmed vseh še najbolj prevzetna, pa se mu je ob tem navadno samo zasmejala in rekla: „Neznansko! Seveda! Gotovo!“ —

To je bila naša „gospoda“ in taka je bila. Veselili smo se je vsako leto in že naprej smo računali dneve, kedaj pride. Sam ne vem, kako to, da smo jih čakali tako težko in to vsi, bodisi po dolini, bodisi po gorah naokrog.

Rogljanu se je vrnilo upanje in kakor neka nova moč mu je zaplula po žilah, ko je čul o profesorju in o gospodi:

„O, profesor bo prišel; to pa vem, da bo prišel! In svetoval mi bo — vsaj svetovati mi bo vedel — —“

Pričakoval ga je, kakor rešilnega angelja.

Pa tudi profesor v dolini se je medtem pripravljaj na obisk k Rogljanu. Takoj, ko je imel spraviti v red najpotrebnejše, je menil odriniti v gore in to pot peljati seboj celo Edvarda in Emo.

Saj ravno Ema ni odlegla, dokler ji profesor ni obljubil, da jo vzame seboj k Rogljanu. In še potem, ker je profesor le odlašal in odlašal, uh — kako je bila nestrpna ta Ema, ta Emica . . .

„Gospod profesor, kedaj vendar napravimo izlet k, k — kako se že reče — —?“

„K Rogljanu!“

„K Rogljanu! Dà, k Rogljanu! Uh, jaz že komaj čakam!“

„V kratkem, Emica, prav v kratkem —“

Tako je odgovarjal profesor vselej. V svoji sobi je tičal kar naprej in pisal. In kadar ga je prašala Ema za izlet, vselej je odlagal na „kmalu“ ali pa na „v kratkem“. To jo je jezilo!

In kako bi je ne bilo jezilo! Malone vso zimo je obetal profesor, kako hoče v teh počitnicah seznaniti njo in Edvarda z domačim ljudstvom od pobilžje. Pravil je, da je njegovo ljudstvo, kakor sploh prosto ljudstvo, dobro in pošteno. Samo poznati je treba to ljudstvo —, od pobilžje poznati. A zato baje ne zadostuje, da izpregovori kdo sempatje na vasi par besed s tem ali onim —: za to je treba več! Treba je baje poiskati kmeta na domu, poslušati ga in spoštovati ga . . . In to bodo storili te počitnice vsi trije: on, Ema in Edvard. To bo lep in zabaven posel —, vreden, da se ga veselé že naprej. In Ema se ga je veselila pošteno. Glejte: že v Trstu si je napravila obleko in opravo nalašč za na gore —, ker tam bodo baje iskali kmeta . . . Palico si je kupila — u! — okovano in težko! Slamnik z visoko štulo in širokimi okraji! In škornje: gosto nabite in z nabranimi štibalami!

Vse je bilo torej pripravljeno. In prvi izlet, ki je stal zapisan v programu, se je glasil: k Rogljanu v gore — —.

Toda, kedaj bo tisti dan, kedaj? Ta profesor! Vesčas samo piše in odlaša in nič drugega. Kako more kdo vesčas samo pisati in odlašati?!

Tako so tekli dnevi . . .

Nazadnje pa je vendarle prišel čas, ko so odrinili v gore vsi trije: profesor, Edvard in Ema.

Lep dan je bil, samo nekako vroč in soparen. Vetra skoro ni bilo; le zdajpazdaj je zapihal sunkoma. A vročine ni razgnal; celo v senco je prodirala soparica. Nad okolicco je ležala neka mučna teža. Tiči so se skrivali po grmovju in grapa je šumela mimo Rogljana tišje in bolj zamolklo, kot sicer . . .

Stopili so v izbo. —

„Kaj — ? Ali imate mrliča?“ je vprašal profesor začuden in se oziral po ljudeh.

Na mrtvaškem odru je ležal mož — profesor ga še ni bil spoznal. Leščrba je svetila pri vzglavju in gasila ob vetru, ki se je delal po sobi. Ob odru po klopih je sedelo nekaj kmetov-sosedov, ki so prišli, dasi je manjkalo do večera še mnogo, in se poltiho pogovarjali med seboj. V izbi je bilo za-duhlo . . .

„Rogljan je umrl“, je izpregovoril Omejec.

„Rogljan — ? umrl — ?“

In profesor je stopil bližje —, prav do odra, kot bi ne mogel verjeti na besedo. „Rogljan?“ Gledal ga je in gledal. Res, bil je Rogljan. Tiste poteze, kakor včasih, samo malo bolestne, tisti obraz, samo nekoliko upadel, sploh: ves tisti Rogljan, kakor ga je videl pred letom zadnjikrat . . .

„Umr! — ?“

Dà, medtem je bil umrl — umrl, kakor umirajo ponajveč revni gorjaki pri nas: brez zdravniške pomoči in brez prave postrežbe. Jedin duhovnik mu je bil tolažnik v zadnjih trenutkih . . .

„Kako to, da je umrl? Ali je bil kaj bolan? Kako, da mi ni nihče sporočil, da je bolan?“

„Od jeseni je ležal, od jeseni!“ je razlagal Omejec. „Prehladil se je bil in pljučnica je pritisnila. In kako je želel, da bi vas bil videl še pred smrtjo, profesor . . .“

„Pa kako to, kako to, da je umrl?“

Profesor je hotel vedeti vse in podrobno. In Omejec je komaj dobil besedi, da mu je dopovedal vse po vrsti in natanko. Pripovedoval mu je vse od početka bolezni pa do zdaj in profesor je poslušal s pazljivostjo do konca — — —

Edvard in Ema sta si opomogla šele med Omejčevim pripovedovanjem. Stopivši

v izbo sta bila osupnila oba. Edvard je skoro vzkliknil presenečenja; Emi pa toliko da ni prišlo slabo, ko ji je vdaril v nos duh, tisti mrtvaški . . . Zdaj sta se približala. Ema je vztrajno tiščala robec na usta in poslušala Omejca, ko je pripovedoval. Edvard pa je stal in se oziral po ljudeh.

„Torej tako je —“ je rekel profesor, ko je končal Omejec.

„Tako je; vidite profesor, tako je!“

In Omejec si je obrisal solzo, ki mu je bila prišla v oči . . .

Tudi profesor je imel solzno oko. Šel je krog odra in si ogledal pokojnika še enkrat. In ko je prišel mimo Micike, ki je sedela tik pri vzglavju, si je dekle pokrilo obraz z rokama in zaplakalo naglas. Zdaj je bila sirota tako čisto sama na svetu . . .

„Kaj bo pa z dekletom?“ je vprašal profesor.

„Dekleta bom jaz vzel“, je odgovoril Omejec — „nimam svojih in rajnega volja je bila tako.“

„Ne; — dekleta bom jaz vzel!“ je rekel profesor in s sočutjem pogledal dekletu v oči — — —

Za hip je zavladala tišina po hiši. Omejec ni vedel, ali govori profesor resno, ali ne. Tudi sosedje po klopeh so zmajevali z ramami.

To priliko je porabil Edvard in pristopil k Miciki, rekoč: „Kako ti je ime, mala? Kaj? Kako ti je ime?“ Hotel ji je božati lase na glavi, a dekle se mu je umikalo v stran.

„Micika ji je ime“, je odgovoril Omejec mesto dekleta.

„Micika? Poglej no Micika — ah, kako čedna punčika si ti! Ali veš, da si? Ti boš šla z nami, Micika. Jeli, da boš šla?“

„Ne.“

„Ne? In zakaj ne boš šla z nami?“

Dekle je molčalo . . .

In zopet je odgovarjal Omejec mesto nje: „Ne bo šla z vami, gospod —, verjemite mi, da ne bo šla z vami!“

„In zakaj ne bi šla?“ se je oglasila naposled še Ema, ki je stala dozdej še vedno v ozadju — „saj ji ne bo hudega pri nas.“

„Ne bilo bi ji hudega, ne zamerite; res bi ji ne bilo. A dekle vsejedno, vem, da ne bo hotelo iti. In volja rajnega je tudi bila, da naj ostane pri domu.“

Bogve koliko časa bi se bil še ustavljal Omejec, da ni posegel naposled profesor vmes in naredil mir besedi, rekoč:

„Bomo že naredili, Omejec!“ in potrkal je moža po rami — „jaz bom prišel v kratkem zopet kaj gori. Dotlej pa naj ostane dekle še pri vas —“

In res je prišel. Takoj, ko so pokopali Rogljana, je prišel profesor in sicer sam. In lahko in brez nepotrebnih besedi sta se domenila z Omejcem glede Micike.

„Takole bo, Omejec!“ je začel profesor, ko sta sedla za mizo — „dekletce mislim vzeti jaz in preskrbljeno bo za vse življenje.“

„Preskrbljeno, to je res —“, se je vtaknil vmes Omejec in videti je bilo, da mu gre težko z jezika — „preskrbljeno, vendar . . .“

„Kaj neki? Le povejte, Omejec, kar mislite. Vse povejte.“

„Bom pa, ker pravite. — Ljudje so rekli in jaz tudi mislim tako, da bi se utegnilo dekle izgubiti po svetu. Mlado je še in v tista leta bode prišlo . . . človek ne ve. — In pa rajni Rogljan je naročal meni . . .“

„Že dobro Omejec, že dobro! Toda vedite, da bo dekle pri meni, samo pri meni —“

„Pri vas, samo pri vas —“, je ponavljal Omejec.

„Samo pri meni. Še letos se bom preselil iz Trsta v Opatijo. Tam bom sam. S sorodniki skoro v dotiko ne bom prišel —. No ali bo dekle hotelo iti?“

„Tisto pa — o, pa!“ je hitel Omejec in postal najedenkrat živahnejši — „tisto pa. Tako sem mislil, saj po pravici povem: ko bi bilo dekle pri kakih tujih ljudeh, bi pozabilo na vse —, na dom, na strica, na vse! Izgubilo bi se in ne zmenilo bi se za nikogar več. In vendar — verjemite, profesor: tako je skrbel Rogljan za dekleta! Prav zavoljo dekleta je umrl najtežje . . . Pa tudi drugi smo skrbeli —. O tisto pa! Če bo pri vas, potem pa!“

(Dalje.)

Povest od belih cest.

Lenica, ti sladka golobica,
slušaj, mrak pod oknom spanca vodi,
spanca vodi in tako mu pravi:
„Daj, razpodi ta-le pozni parček
in objemi vsakega posebej;
v jutru trudnost jim oči zapira
in potem je vsega moja tetka,
moja tetka, lahka noč je kriva.“
Lenica, ti skrbna golobica,
pa si kave črne mi prinesla,
da bi lažje spanca si prepodil,
da bi spletel ti povest saj eno.
Kava ta je črna — pa je sladka
in povest bo kratka — ali grenka.

Takrat tebe ni še dala Sava
iz naročja v materin naročaj;
z valčki bistro si plesala „valčke“,
še sedaj si taka ko vrtavka,
z ribicami nemo si kramljala;
Večni vedi, kaj še vse je bilo . . .
Takrat ni še tekla zibel tvoja.
Ali v koči, tam v sosedni koči
zadnjo zibel zima v peč je nesla
in spomladi bednemu sosеду
mrzli drugi kočó so prodali
in jeseni so mu priskrbeli
majhen, miren dom pri svetem Jurju.

Lenica, ti mehka golobica,
kaj povešaš glávico globoko,
od sočutja, od zaspanca morda?
O, globoko kakor ti in globje
vdova, Neža, je hotela takrat
položiti glavo v smrtno spanje.
Samo nekaj ji je še ostalo
v tolažilo in bridkost ob enem:
štirilista deteljica mlada.
Ne vodice kot zelenim listom,
druge stvarce morala je dati
deteljici svoji — deci svoji.
Tedni so jo trli v trhli izbi,
brez lažij bi jej ne mogel reči:
boljša si ko hlevcec betlehemski . . .

A nad hlev je prisvetila zvezda,
prisijala v izbo Božja milost.
Odposlala vdovi prvo dete
v daljne kraje, vekomaj vesele,
drugo v hribe med ovčice krotke,
tretje mamki pripustila v družbo
in četrto je vabila k sebi:
Pojdi, deček, z mano v modro mesto.
Šmarne gore včasih si kopičil,
včasih cerkve zidal si peščene
in oltarje si gradil lesene.

Pojdi, deček, z mano v modro mesto
in modrosti ti poklonim dosti.
Šmarne gore, cerkve in oltarji
čakajo te v najsvetlejšem krasu.
Pa ne hodi po stezicah krivih,
po stezicah ne priromaš daleč,
bele ceste znajo v daljne dalje!

A počasi, vedno počasneje
mladi potnik romal je od sela,
in hitreje, vedno je hitreje
rodno selo zginjalo v daljavi.

Tam pod Ježo, veš, pod Malo Ježo
leščnike je bral v leščevju gostem,
bevko pasel Godežev Andrejec.
Skozi prste je zažvižgal parkrat.
Še žival je nehoté obstala,
pa bi dalje šel pastirjev znanec;
še žival za njim se je ozrla,
pa brezčutno on bi v tla pogledal?
Poleg Ježe lepa, cvetna ajda
s sladkim medom stregla je čebelam,
a z grenkostjo njemu je postregla:
Bolje hrani v črni vasi črna,
kakor v belem mestu, moka bela . . .

Božja milost mu je spet zapela:
„Trde bere leščnike Andrejec
in najtrši zde se mu najboljši;
učenost je trd in velik leščnik
vendar enkrat se prebiti mora
in premisli! — jedro je najboljše . . .
Pa ne hodi po stezicah krivih,
po stezicah ne priromaš daleč,
bele ceste znajo v dolge dalje . . .“

Lenica, ti sitna golobica,
kaj te moti srčece srebrno
na verižici pripeto moji.
Saj ni leščnik, da bi ga prebila,
saj ni tisto srčece nemirno,
ki je nekdanj selskemu dijaku
hrepenelo, kdo bi je prebodel
in izpraznil in napolnil z lekom.

Danes ni več v takem hrepenenju.
Zre v minulost, gleda na koprive,
iz kopriv mu rastejo kresnice,
iz kresnic mu klijejo smehljaji,
in v smehljajih je nocoj pri tebi.
Le poglej me, in povest verjemi,
le verjemi, z lic en smeh mi vzemi;
shrani si ga na nedolžna lica,
Lenica, ti sladka golobica! —

Silvin Sardenko.

Socijalni pomenki.

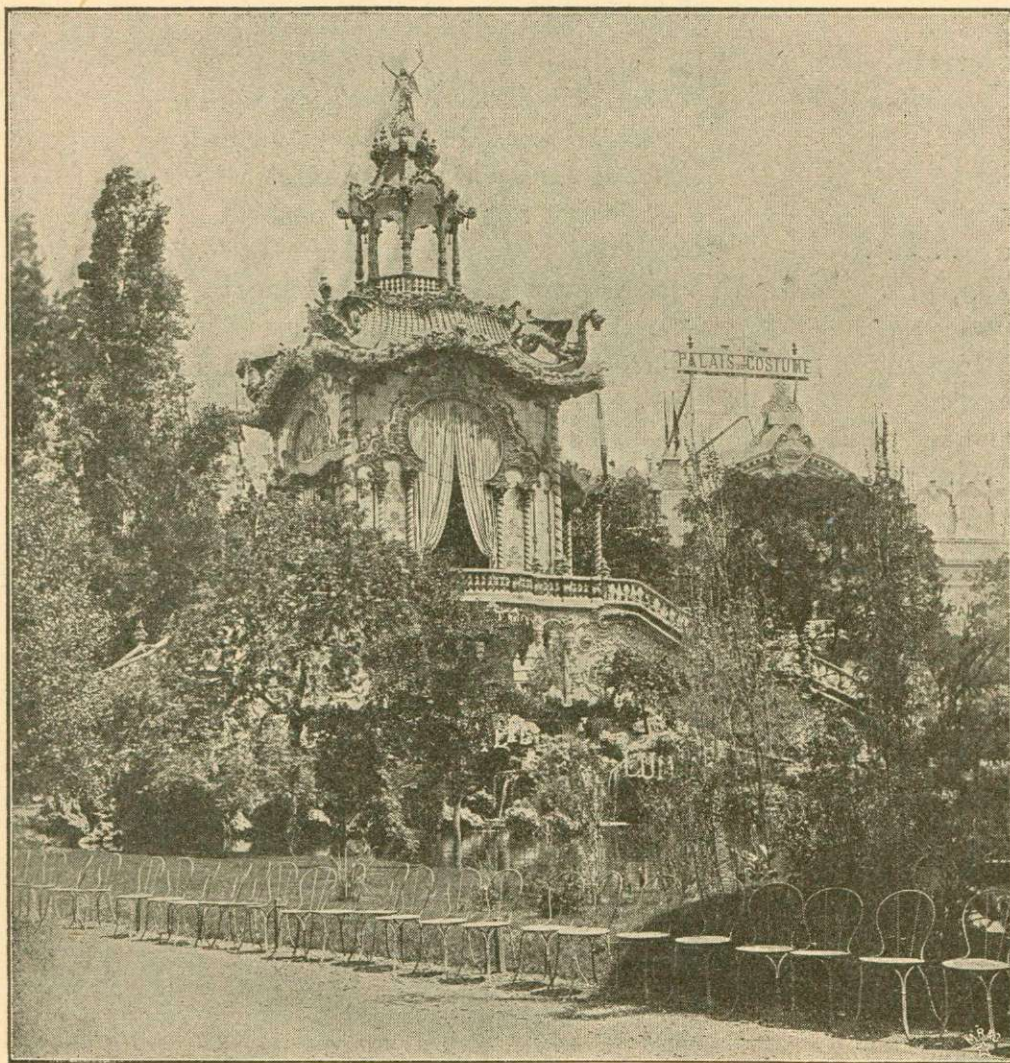
(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Zgodovina socijalizma na Holandskem v malem kaže smeri, ki živé povsod med njim in ki morajo imeti žalostno posledico, da

poljana je sedanjost. Tudi politiški boji se je tičejo le posredno. Ni ji mar za politiško delavsko stranko, ki naj bi sama gospodovala v državi; za politiko se zanimlje le toliko, kolikor se tiče zakonov delavskega varstva in zavarovanja. V tem oziru je prijazna vsem strankam, ki hočejo podpirati delavske zahteve. Jedna izmed poglavitnih strani strokovne organizacije je pa v tem, da se po svojem bistvu protivi protiverski agitaciji. V nji morajo biti združeni vsi delavci jedne stroke kot delavci, ne pa kot filozofi ali kot člani kake verske družbe. Zedinjujoča vez so skupne stanovske težnje.

Socijalizem pa sloni na materijališkem naziranju o svetu in življenju in teži po tem, da razdrobi vso sedanjo družbo in na njeno mesto postavi novo. Gledé na taktiko in gledé na končni cilj se pa loči v dve struji. Jedna, po vzoru nemške socijalne demo-

Pariška razstava: Palais de Lumière.

delavci niso jedini niti v najvažnejših vprašanjih. Strokovna organizacija na jedni strani hoče delavce okrepiti v sedanjem boju proti kapitalistom; hoče jim priboriti sedaj boljše razmere s tem, da jih združuje kot gospodarsko silo proti združeni gospodarski sili kapitalistov-podjetnikov. Ta organizacija ne more imeti sama po sebi posla z daljnjo bodočnostjo; ne more se pečati z idejo kake bodoče komuniške države; njena domača

kracije, poudarja sicer v teoriji svoj revolucionarni značaj, vendar pa dejanski izkuša vsaj za sedaj s politiškim bojem priti do veljave; druga pa trdi, da se s politiški boji nikamor ne pride, marveč da je treba samo priprave na svetovno revolucijo. Ta razlika gledé na taktiško postopanje je že sama nepremostljiva; tem večja je pa tam, kjer se tiče tudi končnega cilja. Socijalni demokratje hočejo ustanoviti komuniško družbo — vsegamogočno

državo, ki bo vsa proizvodjavna sredstva imela v svoji lasti, ki bo vodila vse proizvodjanje, vse kupovanje in prodajanje, vse razdeljevanje blaga in vso vzgojo; anarhisti pa zagovarjajo popolno svobodo vsakega posamnika in trdijo, da nastanejo namestu držav svobodne zveze posamnih ljudij, ki se bodo brez vsake nujne avtoritete same vodile; vsled tega se protivijo tudi temu, da bi se uveljavil nujni komunizem. Taktiški anarhisti potemtakem niso vedno tudi teoretiški. Razdoru med socialisti samimi so torej odprta vrata na vse strani. Gledé na taktiko se bijejo med seboj revolucijci in politiki, gledé na končni cilj pa državni in individuvalni socialisti (anarhisti). Socializmu sploh se pa protivi praktiška strokovna organizacija. Tega nas uči zgodovina holandskega socializma.

O ruskem socializmu imamo pri-
dehati še to-le:

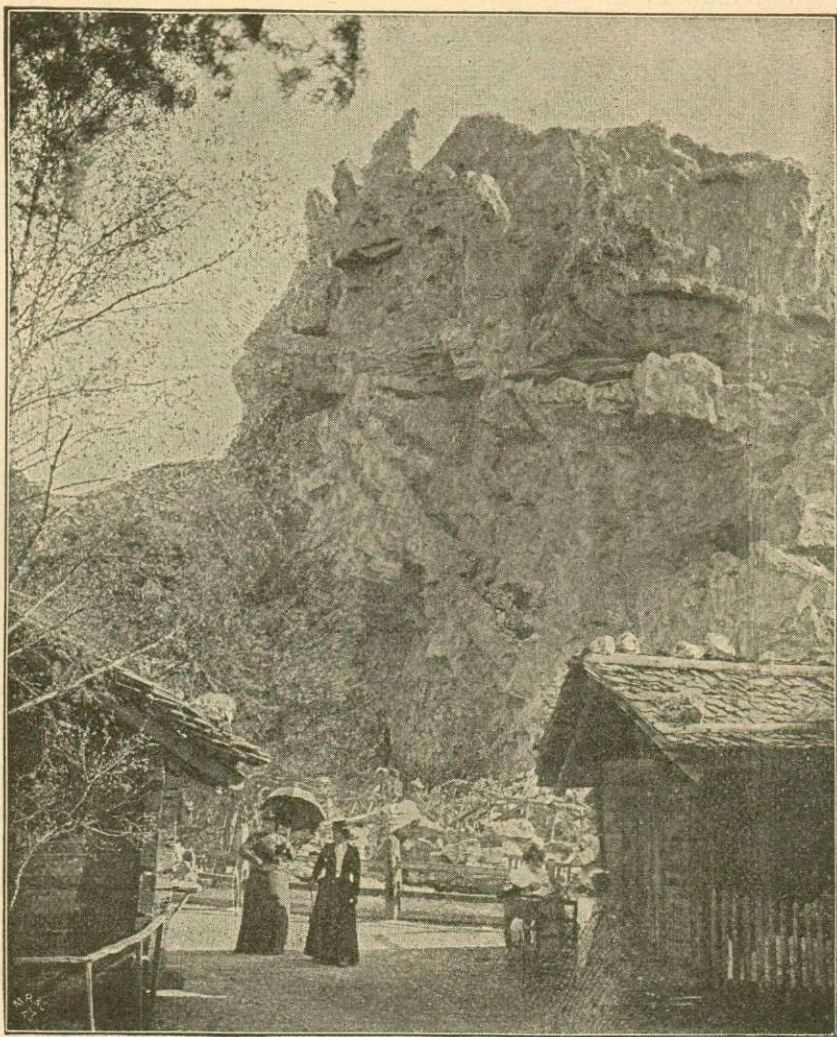
Tretji prvoboritelj v socialističnem gibanju na Ruskem je Peter Lavrovič Lavrov¹, zastopnik Marxovih nauk. Rodil se je dné 14. rožnika l. 1823. premožni, izobraženi rodbini v Melehovu, pskovske gubernije. Aleksander I. je l. 1824. ob svojem potu v južno Rusijo gostil v gradu Petrovega očeta in je popestoval enoletnega dečka, kasnejšega najhujšega nasprotnika ruske carske oblasti.

Duha, ki je preveval takrat omikane ruske družine, označuje to, da je bil Petrov oče Lavr Stepanovič strog v izvrševanju verskih navad in obredov, da pa je v kljub temu vestno prebiral Voltairea, francosko enciklopedijo in druge protiverske knjige.

Svojega sina je dal učiti izprva doma; štirinajstletnega dečka je pa poslal v vojaško šolo. Nadarjeni Peter se je poleg svojih šolskih predmetov poskušal tudi v pesmovanju in je rad prebiral modroslovske knjige. S 15. letom je bil determinist, taječ svobodno

voljo v človeku. Ob tem času se je sestal z nekim židovskim zdravnikom, ki mu je dokazoval, da se determinizmu dosledno prilaga samo ateizem na materijališki podlagi. Tudi socialistične spise je rad čital. Vzlasti Fourier je imel veliko moč nanj.

Mladega častnika so postavili za učitelja matematike v vojniški akademiji; to službo je opravljal, dokler ga niso zaprli (l. 1866). Pisal je več strokovnih del; zraven pa zlagal pesmi, ki so se tajno v rokopisu širile med

Pariška razstava: Prizor iz švicarske vasi.

njegovimi znanci. Revolucijsko mišljenje se jim pozna. V pesmi „preroštvo“ poje evropskim vladarjem:

„Vi zemlje carji, vi pastirji narodov,
kot zvezda vtrnena zatmi se Vam oblast!
Prokletstvo Vam ostane z roda v rod;
le brž zvišujte se; tem gorji bo propast.“

Rusiji poje:

„Ne bode več en sen; nastane probujenje,
in Rusije bo sram nesvestne svoje tme.
Tedaj pa vzraste javno ljudsko mnenje,

¹ Biografija Petra Lavroviča Lavrova. 1899. Sbor v' poljzu političeskikh' zaključenyh'.

in ruski car prizna pravice ljudstvu vse".
 „Le vstani, svobodna, pred silo brezpostavno
 s kaotskih oblasti!
 Rešitve, brambe v tem neredu slavno
 poišči v duši si!“

Carju pravi:

„Pred sodbo stopi, car, povestnice, naroda,
 kjer Bog sodnik bo stal
 Resnico ničil si, vtajena je svoboda,
 strastem si roboval.
 Z napuhom grdim tlačil si Rusijo,
 v orožje vkoval svet.
 Oj, spravi z brati se in s sveto domačijo,
 saj slab si in proklet.
 Poprosi: — Zmota, bratje, odpustite,
 — svetujte zdaj mi vi!
 — Objetje naroda mi grešniku odkrijte
 — pomoči druge ni — — —
 Beži povestnica; preide dan čakanju
 in čas je nad teboj.
 In grozno pod teboj valuje se v molčanju
 vzbujeni narod tvoj!“

Več njegovih pesmic je natisnil Hercen v svojem „Kolokolu.“ Lavrov pa ni bil še socijalist v dobi svojega pesmovanja. Prišteval se je liberalni stranki in ž njo vred težil po tem, da bi Rusija čim najpreje dobila ustavo. V modroslovskem oziru se je jel pečati s Hegelom; mnogo je vplival nanj tudi Proudhon. Postal je popolnoma materialist; to dokazuje njegov spis „Mehaniška teorija o povstanku sveta“.

Car Aleksander II. se je izprva kazal, da je prijatelj liberalnim idejam; ker se pa pričakovanja svobodnomislečnih izobražencev niso vresničila, so bili vedno bolj razjarjeni nad njim. Nastalo je mnogo tajnih društev. Lavrov je vstopil l. 1862. v eno izmed njih „Zemlja i Volja“. Vlada je po malem pričela stopati na prste tem tajnim revolucijcem. Ko je dné 4. mal. travna 1866 Karakozov napadel carja, se je pa pričel velik vihar proti njim. Kedorkoli je bil na sumu, da je član kake tajne zveze, so ga zaprli. Dné 25. mal. travna je zadela Lavrova ta usoda. Po devetmesečnem zaporu so ga pregnali v vologodsko gubernijo. Lavrov se je tu še bolj pečal s pisateljevanjem. Tajno je pošiljal svoje spise prijateljem, da so jih priobčevali. Vzlasti s svojimi „istoričskimi pismi“ se je proslavil pri revolucijsko nadahneni mladini.

Njegov životopisec piše:¹ „Ah, treba je bilo živeti krog l. 1870., ko se je jelo ljudstvo dvigati, da si videl krog sebe in čutil v sebi samem čudežni vpliv „istoričskih pisem“. Mnogi izmed nas, takrat mladeniči in drugi naravnost še otroci, se niso ločili od drobne, natrgane, zamazane, popolnoma razbite knjižice. Pod vzglavjem nam je ležala in nanjo so padale pri čitanju po noči naše goreče solze idealnega entuziazma, ki nas je razvnel z brezmerim hrepenenjem živeti za vzvišene ideje in umreti zanje. In kako radostno so trepetala naša srca, v kakšnem veličju je vstajal pred nami obraz osebno neznane, toda sorodnega našim mislim, telesno oddaljenega, toda po duhu svojega nauka nam bližnjega „dobrega učitelja“, ki nas je pozival k nesebični borbi za prepričanje“.

Ta vpliv nam razlaga, kako je bilo mogoče Lavrovu iz tujine vstanoviti na Ruskem socijalno-demokraško stranko. Iz svojega pregnanstva je ubežal l. 1870. na Francosko. Učenjaki v Parizu so ga vsprejeli med se kot slavno znanega tovariša; zraven je pa brž vstopil kot član v internacionalo in se jel baviti z Marxovimi deli. Ko je zavladata komuna, ji je pomagal z dejanjem in svetom. Načrt za organizacijo šolskega poduka ob tem času je njegovo delo. Da bi dobil komuni pomoči izven Francoske, je za najhujšega boja med komunisti in redno francosko vojsko potoval v Belgijo in potem v London. Njegova pot je bila sicer v tem oziru brez vsacega uspeha, pač pa se je seznanil z voditeljema internacionalnega gibanja, z Marxom in Engelsom in je od tedaj postal prvi vneti pristaš Marxovih načel. Živel je nekaj časa v Londonu, potem v Curihu; l. 1877. se je naselil v Parizu, kjer še zdaj biva. V Curihu je ustanovil list „Vpered“, glasilo socijalno-demokraškega mišljenja med Rusi. Vspeval je le po malem, ker se je moral pred vsem boriti z bakuninovimi pristaši radikalnega, revolucijskega komunizma brez edinosti v namenih, brez jasnih smeri. Mnogo izmed teh nihilistov, ali anarhistov, kakor jim že hočemo reči, se je izpremenilo počasi v

¹ R. t. str. 23.

mirne državljane; več jih je celo vnetih uradnikov. Lavrov pa se še vedno bojuje v svojih spisih proti kapitalizmu v imenu Marxove socijalno-demokratske teorije in proti carskemu samodržstvu v imenu svobodnega narodnega razvoja. Dosleden in nesebičen mož je, to mu mora priznati celo vsak nasprotnik; čuditi se pa mora tudi njegovi mladeniški pridnosti in nevzlomljivi revolucijski strasti.

Revolucijsko društvo „Rudeči križ narodne volje“ (Krasnyj krest' narodnoj voli) ima v Lavrovu najboljšega sodelavca. Organizoval je poseben oddelek za ruske pregnance in izseljence; od l. 1883. je v zvezi s Stepnjakom¹ jel izdajati „Vestnik narodne volje“ in tu razširjal Marxove socijalske ideje. Znameniti so tudi njegovi spisi v „Materialih za zgodovino ruskega socijalno-revolucijskega gibanja“, ki so se završili l. 1896.

Lavrovo delovanje ni brezuspešno. Ideja slojnega boja, misel, da je proletarijatu dana naloga v boju proti vsem drugim izvajati novo dobo, je po njem zasejana med rusko izobraženstvo in v novjšem času tudi med ljudstvo. Povedali smo že, da so bili revoluciji, ki sta jih vodila Hercen in Bakunin, grajanski liberalni radikalci s komuniško primesjo, ki se je pa naslanjala na dejanske razmere ruskega občinskega komunizma. Od tedaj se je v Rusiji močno razširila velika industrija. Z obrtnim delavstvom se je pričela tudi samostalna delavska organizacija na socijalno-demokratskem temelju — dete Lavrovih del. L. 1896. in 1897. so se že tudi na Ruskem pojavile velike stavke in so krepko vzbudile smisel za delavsko gibanje. Enotne socijalno-demokratske stranke pa še ni bilo do meseca velikega travna 1898. Takrat so se zvezale tri velike socijalske skupine: „Bojna zveza za osvobojenje delavskega sloja“, delavci, ki jih je združeval „Delavski list“ (Rabočaja gazeta) in proletarci „Splošne židovske zveze v Rusiji in na Poljskem.“¹

¹ Kot drugod, so tudi na Ruskem židje poglaviti podporniki socijalne demokracije. V imenovani zvezi je mnogo židovskih bogatinov, ki po-

V svojem skupnem manifestu¹ pravijo med drugim:

„Prve stopinje ruskega delavskega gibanja in ruske socijalne demokracije so morale biti nejedine, v nekem smislu slučajne, brez edinstva in načrta. Tedaj je prišel čas, da zdedinimo krajevne sile, društva in organizacije ruske socijalne demokracije v jedino „rusko socijalno-demokratsko stranko.“ — — Ruska socijalno-demokratska stranka nadaljuje delo in izročila vsega prejšnjega revolucijskega gibanja v Rusiji; svojo glavno in bližnjo nalogo ima v namenu izvajati politiško svobodo. V tem oziru gre socijalna demokracija k cilju, ki so ga že jasno postavili slavni sodelavci stare „Narodne volje“. Toda sredstva in pota, ki jih izbira socijalna demokracija, so drugačna. Njihov izbor se določa s tem, ker hoče ona poglavito biti in ostati slojno gibanje organiziranih delavskih mas. Trdno je prepričana, da more biti osvobojenje delavskega sloja njegovo samolastno delo in zato bo neuklonljivo strinjala vse svoje delovanje s tem osnovnim načelom mednarodne socijalne demokracije Zdravstvuj ruska, zdravstvuj mednarodna socijalna demokracija.“

Podrobnega programa še nimamo v rokah; obljubljen je za pozneje. Povdarjanje mednarodnega značaja nam pa priča, da je prejšnje rusko domorodstvo, ki še živahno pôlje iz Hercenovih in Bakuninovih spisov, pozabljeno do cela. Ruski in poljski židje, nemški, finski in drugi socijalski delavci imajo svoje središče v ti stranki.

Pri prvem shodu se je izvolil osrednji odbor, ki naj v zvezi s krajevnimi odbori vodi celo organizacijo. Za glasilo cele stranke se je proglasila „Rabočaja gazeta“.

zdravljajo delavsko gibanje, v kolikor odvrča ost od njih.

¹ Manifest' rossiskoj socialdemokratičeskoj rabočej partii v Naše vremja, sbornik' svobodnoj pečati. 1898. Izdanie obščestva narodnago prava. — Ta zbornik, ki se tajno natiskuje in širi (kraj, kjer je natisnen, nima povedanega), je glasilo vseh revolucijskih ruskih strank. V isti smeri, samo še radikalneje, piše londonski mesečnik „Na K. a. n. u. n. j. e“, ki se je pričel izdajati l. 1899.

Umljivo je, da ne moremo, kot drugod, s številkami opisati moči ruske socialno-demokratske stranke; če bi to objavljala, bi le dala vladi orožje v roke. Po tem pa, kar smo pregledali novejšega ruskega socialističnega slovstva in kar razbiramo iz njihovih zbornikov, moramo reči, da je organizacija precej razširjena in ima svoje zveze v vseh krogih. Poučena je o tajnih vladnih odlokih; politična preganjanja, stanje političnih jetnikov in pregnancev ji je dobro znano. Svojo agitacijo opira, kot povsod, na splošno nezadovoljnost. V tem oziru ima v Rusiji mnogo netiva. Najhujše pa je, da ne more v državni jarem vtvezena cerkev izvrševati svojega poklica v socialnem oziru. Socialna revo-

lucija je sicer še-le v povojih; toda brez krepke socialne preosnove, ki je mogoča samo s sodelovanjem svobodne cerkve, bo kmalu postala nevarna. Svobodna cerkev je pa nemogoča v Rusiji brez oživljajoče moči verskega in družabnega jedinstva z rimsko-katoliško cerkvijo. Socialno prav uravnana država je med vsemi evropskimi najložje Rusija. Če bi bila taka, mora iti Evropa za njo. Ne bo pa ne brez verskega zjedinenja. Že večkrat smo poudarjali, da morajo socialno-politiški zakoni biti doma v soglasju vseh krščanskih držav. Tega soglasja pa ni in ga ne bo, dokler ne bo Rusija premlajena z zvezo z od Boga postavljenim Očetom na zemlji, z rimskim papežem. (Dalje.)

Velikanski daljnogled na razstavi l. 1900. v Parizu.

(Spisal dr. Simon Šubic.)

Francozi, častihlepno ljudstvo kot nobeno drugo, zahtevajo, da se vsaka mednarodna razstava v Parizu odlikuje pred drugimi razstavami po vnanjem svetu s kakim posebnim predmetom. Zadnja razstava se je šopirila in res zanimala ljudstvo z orjaškim Eiffelovim stolpom, ki je veljal, če se prav spominjam, svojih pet milijonov frankov; pa so obiskovavci njegovi same vstopnine menda plačali nad sedem milijonov frankov.

S kakim orjaškim podjetjem naj si okinčajo letošnjo pariško razstavo: ali z velikanskim globusom, na katerem bi se videlo vsako večje mesto, vsako pogorje in vsaka velika reka, otoki, jezera i. dr., ali pa naj si očarajo obiskovavce na razstavi z titaniskim daljnogledom, kakoršnega še svet ni videl, z daljnogledom, ki postavi luno pet milj pred oči ogledovavca, takorekoč pred nos, da se kar prestraši ko pogleda vanj — s takimi skrbmi so si med pripravljanjem belili glavé.

A pred dvema letoma, 1898. namreč, je že Pavel Gautier, mehanik za optične aparate, jel izdelovati astronomični daljnogled take velikosti, kakoršnega še nima nobena zvezdarnica na svetu. Dobil je nalog, da naj izdela daljnogled, ki ima moč, recimo luno povečati 6000 do 10.000 krat, dočim je dose-danji teleskopi ne povečujejo čez 4000 krat.

Če pomislimo, da luna stoji 380.000 *km* ali dobrih 50 tisoč milj od nas, bo pri največjem 10.000 kratnem povečanju podoba lune v daljnogledu prikazala se v taki velikosti, kakor veliko bi bilo videti luno, ko bi iz svoje dalje v resnici stopila in se približala ogledovavcu do 38 *km* ali pet milj blizo.

Če torej pogledaš v ta na luno obrnjen daljnogled, jo vidiš primeroma tako kakor vidiš pred seboj na zemlji pet milj oddaljeno pogorje. Nekateri menijo, da bi bilo mogoče videti velik vlak, ko bi vozil ondi.

Da bi dosegli tako povečanje pa čiste podobe, so osnovali daljnogledu gotovo

podobo; na dolgost so mu dali približno 200 čevljev, in na širokem koncu, kjer je zaprt z optično lečo, obrnjeno na predmet, ali z objektivom, so mu primerili štiri čevlje široko lino.

A kako prirediti takega velikana, da bi se mogel dejavno ali praktično uporabiti? Velikost in teža njegova sta kaj neokretna stvar. Kako zvrstiti neokretno orjaško opravo tega velikanskega teleskopa? Kako naj se giblje in suče, da ga obrneš po potrebi zdaj na to, zdaj na drugo zvezdo?

V visok stolp, ki se vrti krog samega sebe, so ga začetkom namerjali postaviti ali obesiti; nazadnje so jih mnogovrstne zapreke privedle do vprašanja: Kaj pa, če posadimo ali položimo neokretno daljnogledovo cev horizontalno ter jo podzidamo s stebri, da mirno leži na njih? Ker bi pa ob taki legi zvezda ne sijala vanj, je treba pripogniti njeno svetlobo tako, da gre po cevi od velike line do male. Zategadelj postavimo pred veliko lino orjaško zrcalo; to naj prejema svetlobo, ki prihaja iz neba, odseva naj svetlobo skozi objektiv, ki zapira široko lino; objektiv nabira svetlobo ter jo na drugem koncu pred očalom ali okularom ogledovavca tvarka v čisto svetlo podobico zvezde.

In po tej osnovi ali načrtu se je izdeloval ta daljnogled.

A ko so fiziki zahtevali, da naj se napravi objektiv štiri čevlje širok, za zrcalo pred njim pa gladko zbrušena, šest čevljev široka steklena kolesasta ploča — tedaj izprva ni bilo dobiti nobenega steklinarničarja, ki bi si bil upal na enkrat raztopiti in zlititi tako množino čistega stekla v jedni čok ali v jedno pločo, ki je je bilo treba za objektiv in za zrcalo. Naposled se je lotila vendar tega dela steklinarnica v Jeumontu.

Stara topilnica je bila premajhna, postavili so novo, ki drži $22\frac{1}{2}$ kadij ali 450 centov stekla. Ko je bilo steklo raztopljeno, so pripeljali v topilnico posebno trdno posodo, skoraj sedem čevljev široko in dober čevlj globoko. To posodo so nalili z najčistejšim, sila vročim steklom. Tako napolnjeno posodo so pustili mesec dni mirno stati, da

se počasi ohladi. Ko je bil kolesasti čok v posodi ohlajen, je bila nova skrb, kako prepeljati to orjaško stekleno kolo v delavnico optikarja Pavla Gautiera v Parizu. Tedaj so vzdignili težak stekleni čok iz posode z električnim žrjavom in ga naložili na pripravljen vagon. Potem so ga peljali v Pariz po progi, ki po njej med to vožnjo ni smela voziti nobena druga lokomotiva.

Gledé na posebno potrebo optičnih leč, ki morajo imeti čez in čez jednako gosto jedro in so preobčutne za vsako najmanjšo mrenico v notranjem steklu, in gledé na zrcalo, ki posebno po gladko zbrušeni gladini zahteva, da je steklena snov brez žil in brez kakega madeža, ni bilo moči s prvim topenjem dobiti dosti čistega steklenega čoka. Predno se je pridobilo tako čisto steklo, je bilo treba vlti dvanajst takih orjaških steklenih čokov!

Kar tiče zrcala, se je iz čistega kolesastega čoka izbrusilo stekleno kolo, ki meri 2 m na široko in je 30 cm debelo. Do potrebne svetle in gladke gladine zbrušeno zrcalo tehta 3600 kg, ne kaj prida manj kot 70 starih centov!

Začetkom meseca avgusta pretečenega l. 1899. je pariški mehanik Pavel Gautier poslal francoski akademiji znanostij veselo sporočilo, da se mu je posrečilo, orjaško stekleno ogledalo, ki ga je pred letom jel izdelovati in prirejevati k daljnogledu za razstavo, izbrusiti z dostojno natančnostjo.

To zrcalo stoji na trdnem, 10 m visokem podnožju pred objektivovo lečo daljnogledove cevi. V tem podnožju je stroj, ki goni in vrti to orjaško zrcalo tako, da zrcalo vso tisto množino svetlobe v tistem redu, kakor jo prejema od kake zvezde, odseva in siplje skozi objektiv po 197 čevljev dolgi cevi v oči na drugem koncu stoječega ogledovavca.

Uri podobni stroj sega z nekakimi kleščami po osi na ozadju zrcala ter ga obrača na luno ali na drugo zvezdo na nebu. Da pa zvezda ne uide izpred zrcala, ti ura obrača in vrti zrcalo za zvezde tako hitro, kakor hitro uhaja zvezda. Tedaj ostane zvezda, ki

se ogleduje, ves čas v sredi zrcala, kakor bi stala zmirom zvezda in zrcalo.

V istem redu, kakor jo prejemlje, mora zrcalo oddajati svetlobo na drug konec v oči ogledovavca. To pa je kaj težka naloga, tem težja, čim večja je plan ravnega zrcala. Okrožna plan tega zrcala je dobra dva metra široka in zbrusiti se mora čez in čez tako gladko kakor je gladka površina popolnoma zmirom stoječe vode!

A mehanik Pavel Gautier se hvali pred akademijo, da se mu je posrečilo zbrusiti to zrcalovo plan tako gladko, da nje gladina ne odstopa od gladke ravnote še za tisočinko milimetra ne!

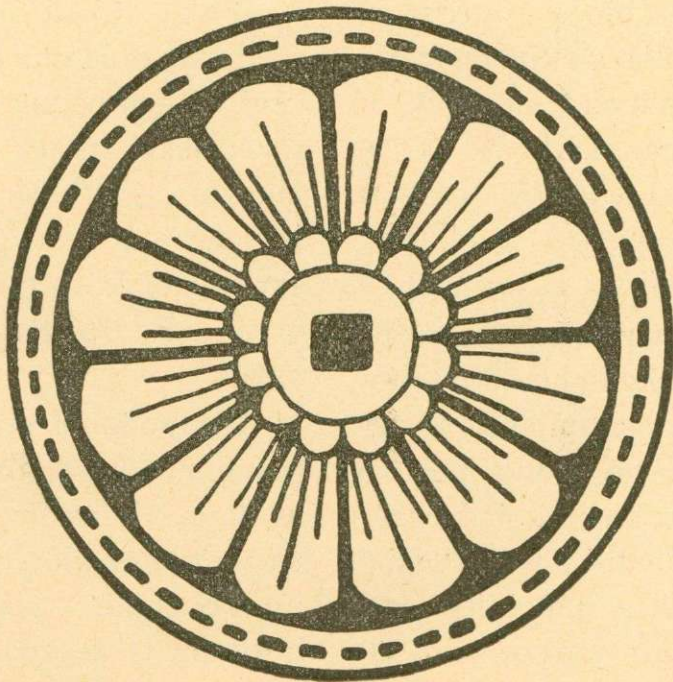
Da le približno moremo pojmiti, kako težavno je zbrusiti široko stekleno plan tako gladko, omenimo samo to, da že izprememba toplote vzvišuje in znižuje oddelke ravne steklene plani tako, kakor bi jo kdo malo vpregnil. Občutljivo je pa steklenato zrcalo tako, da, če se mu približaš s preveč toplo roko, se mu v obližju roke gladina toliko skrivi, da ti takoj pokaže spačeno podobo! Zategadelj je treba skrbeti za to, da se med tem, ko se brusi in poskuša gladina, ne izpreminja toplota okoli njega, če ne se preiskovavec lahko zmoti ter brusi in brusi, a ves trud je zastonj. Da obvarujejo zrcalo med izdelovanjem takega goljufivega vpliva toplote, so postavili brusalnico v večji hram in so ga obdali z dvojno leseno steno!

Ta občutljivost dela veliko skrbi, kako bo kazal daljnogled podobe, ko bo stalo zrcalo njegovo pod milim nebom, izpostavljeno toplotnim izpremembam vetrov.

Zrcalo se brusi in lika s strojem. Star in iznajden delovodja pa poliva od daleč steklo z brusilom (Schmirgel), ki je z vodo vmesen, stoji pa tako daleč od steklene ploče, da gorkota njegovega telesa ne more vplivati nanjo.

Optične leče objektiva in okulara se ne brusijo s strojem, temuč z roko. A to so steklene leče, da jih je kaj prijeti, saj tehtata dve leči zbrušeni iz „Flint“-stekla svojih 360 *kg*, in dve leči iz „Chrom“-stekla 200 *kg*!

V primeri s tako orjaško sestavino pa tudi cena daljnoglednega velikana ni mala. Po načrtu je bilo zanj odločeno poldrugi milijon frankov; a z vso opravo skupaj bo veljal dosti več. Saj mu morajo zgraditi tudi veliko kolibo, v katero ga postavijo na ogled in francoska „gloire“ zahteva, da naj je ta koliba lepa, podobna krasni dvorani. — Ob otvoritvi razstave v Veliki noči so na vprašanje, kateri predmet je najbolj zanimiv, odgovarjali: Najsijajnejši zaklad, res pravo solnce razstave je „Le grand sidérostat“. To je tista magnetična kljuka, ki bo privlekla slehernega obiskovavca, bodi domačin ali inozemčan, v „Palais de l'optique“. V tej palači stoji največji daljnogled sveta, zares „Le clou de l'exposition“.

Književnost.

Ruska književnost.

N. Pružanskij je izdal v Petrogradu delo *Meždu fantazijej i dejstvitel'nostju*, povesti i razskazy; dalje *Neobyknovennyju istoriju obyknovennyh sobytij*, ki obsega sedem manjših pripovedek, katere kritika zelo hvali. Cena jednega dela 1 r. 30 k. Pisateljica A. R. Krandijevskaja pa je izdala v Moskvi knjigo zanimivih povestij z naslovom *To bylo rannejo vesnoj*. Cena 1 r.

V Moskvi izhajajo tudi „Sobrannyja sočinenija“ E. Vernera. IX. zvezek obsega povest *Osvobodennyj ot proklatija*, X. zvezek pa povesti *Geroj pera i Golos rodiny*. Cena prve serije je 10 r.

Ravno tam izhaja takisto A. P. Novickago *Istoriya russkago iskusstva* (umetnosti) in sicer v snopičih. Cena po naročilni poti 10 r.

V Petrogradu je ravnokar izšla knjiga *Anglo-transvaalskaja vojna*. Protest Burov in njih zgodovina. Dasiravno se vojna med Angleži in Buri bržkone že bliža koncu, je vendar zanimanje za to vojno še zmerom veliko in ker knjiga obsega kolikor mogoče natančno poročilo o vzrokih te vojne, zato se nadejamo ustreči čitateljem, da jih na njo opozorimo. Stane samo 55 kop.

Onim, ki si omislijo to delo, priporočamo še knjižici: 1. *Načalo i konec anglo-burskoj vojny 1899–1900 gg.* Sestavljeno po najnovejših tujih virih. Izšla je v Petrogradu ter velja samo 30 kop. — 2. *Krestjanskaja respublika Transvaal i jeho bogastva*, od N. Korsakova. S 67 slikami v tekstu. Cena 30 kop.

Zanimivo, a ob jednem simpatično je tudi delo: *V poljsu ranenych burov*. Literaturni zbornik, ki ga je izdalo dijaštvo na petrogradskem vseučilišču pod uredništvom prof. I. N. Zdanova. Cena 1 rubelj.

V Petrogradu je izšlo zanimivo delo P. D. Boborykina: *Evropejskij roman v XIX. stolëtiji*. Roman na Zapadě v dvě tretji věka. Knjiga ima 40 tiskovnih pol ter obsega popoln imenik pisateljev in naslovov njihovih del. Cena 3 r.

Ondukaj izhaja tudi *Literatura XIX. věka v jeja glavnyh tečenijah* G. Brandesa, v prevodu B. Pozorovske in V. Pisarjeve. To obširno delo danskega kritika izhaja v ruskem jeziku v posameznih snopičih, v katerem vsakem je obdelana po jedna

literatura. Ta snopič obsega nemško književnost ter stane 1 r.

Založnik K. P. Pobjedoroscev je izdal v Moskvi drugi zvezek *Sbornika sočinenij* N. P. Hiljarova-Platonova. Obsega med drugim članke: „Odkuda nihilizm?“ „Ekskursia v russkuju grammatiku“, „Pismo k S. A. Jurjevu ob ispovědi gr. L. N. Tolstogo“, „Osnovnyja načala ekonomiji“ i. dr. Prvi zvezek „sočinenij“ je izšel l. 1899., cena za oba 4 rublje.

Pisatelj Lev Dakserhof je izdal v Moskvi zanimivo knjigo z naslovom: *Pered novoj žiznju*. Obsega celo vrsto slik iz življenja na deželi, radi česar prečita čitatelj to knjigo z največjo zadovoljnostjo. Cena 1 r. 50 kop.

Jeden izmed najbolj slovečih sočasnih ruskih pripovednikov — Maksim Gorkij — je izdal že v tem letu štiri zvezke svojih *Rasskazov*. Poslednji obsega obširen roman z naslovom „Toma Gordějev“ in pripovedko „Dvadcat šest i odna“. Šteje 402 str. ter velja 1 rubelj.

Pod naslovom *Ježeměsjačnyja sočinenija* je začel v Petrogradu izhajati nov slovstven žurnal I. Jasinskega (Maksima Bělinskega), katerega je izšlo doslej že četvero snopičev. Naročnina za 12 snopičev znaša samo 3 rublje.

A. V. Jelisejev je izdal v Petrogradu drobno knjižico *Lvinya noči* (Levje noči). Ima samo 71 str. ter obsega potopis pisatelja po severni Afriki. Cena 50 kop.

Pisateljica S. K. Krukovskaja je izdala knjigo: *Kitaj*. Očerki žizni i nraov Nebesnoj imperiji. S 50 slikami in zemljevidom Kitajske. Cena 50 kop.

Zbranih spisov (Polnoje sobranije sočinenij) pisatelja A. J. Maksimova je izšlo že šest zvezkov. Poslednji nosi naslov: *Na dalekom Vostokě*. Cena 1 r. 50 k. — V Moskvi pa je začelo izhajati *Polnoje sobranije sočinenij* Artura Šopenhauera v prevodu, ki je urejuje I. I. Aihenvald. Cena po naročilni poti za štiri zvezke 8 r.

Pisatelj-zdravnik dr. L. D. Frenkel je izdal *Polnyj praktičeskij léčebnik*. Rukovodstvo k domašnemu poljzovaniju bolěznej prirodnyimi sposobami i homeopatičeskimi lekarstvami. S 45 slikami v tekstu. Cena samo 2 rublja. i + a.

Časopis.

17. vel. srpana. Pogorel je slaven samostan božje poti v Czenstohavu.

18. vel. srpana. Vsa država avstrijska je praznovala ta dan izreden in vesel dogodek, 70. roj-

Li-Hung-Čang, podkralj kantonski.

stveni dan svojega presvitlega cesarja in kralja. Po vsej deželi kranjski se je prebivalstvo spominjalo v molitvah svojega dobrotljivega vladarja. Ljubljana je bila predtavečer krasno razsvetljena.

18. vel. srpana. Burski general Dewet je ujel 4000 Angležev ter ugrabil sedem topov.

20. vel. srpana. Več delov mesta Peking gori. Boj v pekinških ulicah je krvav. Cesarica kitajska je zbežala v Siangfu, 1000 *km* oddaljeno mesto od Pekinga. Kitajci se branijo s skrajno silo.

20. vel. srpana. Burski generali Botha, Maier, Schalk, Burgher, Fouri in Smuts so z 8000 možmi in vsem topništvom pred Machadodorpom.

22. vel. srpana. Krüger je izdal proklamacijo, v kateri svetuje farmovcem, naj ne odložé orožja.

25. vel. srpana. V Weimaru je umrl nemški filozof Nietzsche, mož, ki je imel velik vpliv na duševno gibanje nemškega naroda. Oklep pa se ga je le oni del naroda, ki je izgubil že vse pojme o krščanstvu in se utopil v popoln materijalizem. Pokojni je bil smrten sovražnik krščanske morale in veren tolmač modernega naziranja.

3. kimavca. Maršal Roberts je izdal proklamacijo, s katero se Transvaal formalno priklapi Angliji. Buri se odmikajo proti krokodilovim goram.

3. kimavca. Hrvaški katoliški shod se je pričel v Zagrebu. Vdeležba velika in navdušena. Slovencev se ga vdeležuje nad 50.

3. kimavca. V Mariboru je sklical in otvoril knez in škof lavantinski tretjo škofijsko sinodo.

7. kimavca. Državni zbor je razpuščen; nove volitve zanj se bodo vršile med 2. in 15. prosincem prihodnjega leta.

Razne stvari.

Velikanska je bila udeležba na II. slovenskem katoliškem shodu, ki se je začel dné 10. in trajal do 12. kimavca zvečer. Ker se je o njem po listih veliko pisalo in se izdá posebno poročilo, ne poroča naš list natančneje o njem, ampak kliče le božjega blagoslova nad sklepi, ki so se sklenili na tem shodu in da naj ne ugasne navdušenje, ki je ob njem prevevalo srca vseh zborovavcev. Shod je zaključil slavnostni komerz, ki ga je priredilo vrlo katoliško slovensko akademično društvo „Danica“.

Dne 12. vel. srpana je bila v Mariboru posvečena novo pozidana cerkev oo. frančiškanov, ki je ob jednom župna cerkev takoimenovane „slovenske fare“ mariborske. Ta je jedna največjih cerkvá na slov. Štajerskem, postavljena večinoma s pomočjo milodarov. Stavba je veljala okoli 200.000 K. Dne 20. vel. srpana so privreli vanjo k „Materi milosti“ s posebnim vlakom prvi romarji, namreč Ribničanje iz Pohorja, do 1200 duš. Pravijo, da se ima ponoviti vsako leto tako romanje.

Nekaj pesmij Jurija Vodovnika.

9. Lepa nedelja pri sv. Jakobu v Resniku pred sto leti.

Pri svetem Jakobu je b'lo opravilo;
folka je sila veliko tam bilo.

So z Rešnim Telesom procesjo začeli,
kakor se šika na lepi nedeli.

Ni b'lo bandera, tud' ni b'lo nič križa,
kteri v procesji to orengo viža.

Svetega Jakoba na enem štili
so namest križa v procesji nosili.

Staro podobo so lepo častili,
so mu en krajček klobuka odbili.

Noben'ga nebesa tud' niso imeli,
so pa 'no staro marelo razpeli.

So jo nad Rešnim Telesom deržali,
pa že pri prvem bangelji zažgali.

Vidmarca brhka je naglo skočila,
da je en kosec marele vgasila.

Kar je b'lo kože, je vsa se zažgala,
štanga in kapca le sta še ostala.

Rajni Petelinjek marelo je nosil,
in gospod fajmeštra zamere je prosil.

Ko pa končano j' b'lo sveto opravilo,
mašniki 'mel' so imenitno kosilo.

Suhega meseka so jim skuhali,
pa niso v župo nič nudelcev djali.

Na mizo postav'jo: „Tu svinjska je juha,
koljk' se vam ljubi, narež'te si kruha!“

Ni b'lo nič ajmofca, kisele župe,
nič b'lo nič soli, tud' ne kake štupe.

Stolov so pa po soseski iskali,
ti eni sedeli, ti drugi so stali.

Skomarski fajmešter so se smejali,
nož ino vilce¹ pred mežnarja djali.

Ta, ko je rezat jel svinske ušesa,
nekaj j' le dol dobil terdega mesa.

Da bi kaj prate b'lo, ni b'lo mogoče,
„Zdaj še presuho to ljubo je ovče!“

In ko so gledal' pò kaki solati,
„Kdaj še ta zrela bo!“ rekli so mati.

Tudi tri frajlce so k mizi se sedle,
pa so vse tri z en'ga talerja jedle.

Žegnansko vino tud' vse se stočilo,
da b' svetem Jakobu v čast vse to bilo!

Ni b'lo nič dacarjev, ni b'lo žendarjev,
vsakemu ostalo še nekaj je gnarjev.

Tist' gospod fajmešter so takrat tam bili²,
ki so na Teharjih svet zapustili.

(Priobčil *Ant. Slatinšek*, župnik.)

¹ Jedino skomarski župnik je prihajal kot sosed navadno pomagat v Resnik.

² Na fari sv. Kunigunde na Pohorju na Spodnjem Štajarskem, v kateri fari je daleč notri in visoko v Pohorju jedina podružnica sv. Jakob v Resniku, je bil takrat Martin Lampe, od ondi odšel 23. mal. travna l. 1806, umrl na Teharjih l. 1850.

10. Pesem od Germana.¹

Jaz sim German imenovan,
pijem vince vsaki dan,
'mam vinograd obdelovat',
naj bo rezat' al' kopat'.

Nograd imam v strmi gor',
tam, kjer vince najbolj zor',
je rumen ku čist' zlato,
vsak dan pijem ga lahko.

¹ German je bil župljan skomerske župnije, velik prijatelj Vodovnikov. To pesmico je zložil Vodovnik v gostilni pri Javorniku v Skomrah, ko sta skupaj pila likof. Pisal jo je z ogljem na mizo. Javornička mu je pa smeje podala kos zamazanega papirja in razklan svinčnik, rekši: „Jur, t'le 'maš en kos prifa.“ Vodovnik ga je vzel in se rogajoč pošalil: „Kej 'maš pa un kos? ta pisan?“

Hišo 'mam na solnčnem kraj',
tam, kjer sneg skopni najraj;
okol' 'mam travček lep zelen,
z drobnimi rožcami razcvetljen.

Zravn 'mam pa vrtec lep,
noter rad špansirat grem;
preglejujem rožice,
pisane vijolice.

Zjutraj, ko se prebudim,
noter vrtec gledat grim,
slišim drobne ptičke pet',
lehku sem vesel na svet'.

Majolko 'mam pa jaz najraj,
z vincom štrihano s seboj,
zmirom pojem, žvrgolim,
'z glaška vince pit' želim.

11. Od graške in šmarske doline.

Oh, kako je pač lušno po gornih krajeh,
po graških dolinah, po šmarskih vaseh,
oj, kdo je tol'k cerkvic pozidati dal,
glih ko bi rož samih nas'jal!

Na starem se trgu cerkev svetli,
na gradu že druga široka stoji,
tam novi zvonovi prav lepo pojó,
vsim vernim veselje veliko dajó.

Na Humci že druga vesela stoji,
Marija Devica se noter časti,
tam ura iz turna kristjana budi,
posebno ta brumne, pobožne ljudi.

Ko k vratem pah pridem me zlo veseli,
ker mežnar mi cerkev odpirat hiti;
nebeška kraljica se v troni časti:
Marija, Marija, kak' lepa si ti!

Svet Marka, svet Lukež popevala sta,
kako je Marija v nebesa gor šla,
de ona kraljica je svetih nebes,
v tem vel'kem oltarju zares.

V malem oltarju se kažejo nam:
je sveta Lucija, 'no sveti Flor'jan,
svet Jurij, svet Ahac v oltarju sta davn',
Polona in Agata tudi ste zrav'n.

Vsred graškega mesta ste cerkvice dve,
kdaj zidane te ste, pač nihče ne ve,
ta druga je vel'ka, nam srce mehči,
v njej dosti je lepih in dragih reči.

Tam gor na Planiši sveta Urša stoji,
po Štajerskem gleda in Boga časti;
veliko prestala na zemlji za nas,
časti jo zdaj veliko Planinščevas.

Po graških dolinah me prav veseli,
po hribih, dolinah je polno cerkvi,
svete Ane pa cerkev visoko tam gor,
prav žalostna je, zapušča se skor'.

Svet Peter tam blizu Koroškega je,
ta cerkev najlepša čez druge je vse,
dva turna nam kažeta, de je svetnik
svet Peter apostel res en bil velik.

Na meji Koroške spet cerkev stoji,
kir romar odpustke le tam zadobi;
je svete Marije dobri spomin,
na križu pribit je noter Bog Sin.

To cerkev so puvali dolgo popret,
bo zdaj ko menda čez petdeset let,
ko bili začeli so ljudje taj it',
Boga in Marijo častit

Tud' Šmartenska fara 'ma vel'ko cerkvi,
pravica ta stara še tamkaj živi,
v turjaškem Šentili so cerkvice tri
sam Bog se po tistih časti.

Svet Filip na veselim holmcu stoji,
tud' on se v tim novim oltarju časti;
svet Tomaž 'ma tudi prenovljen oltar,
ga je Starmečnik poštimal koj večji tal.

Svet Jakob v Pamolčah 'no sveti Šentjavž,
Marija na Homci 'no sveti Miklavž,
požegnajte polje po gornih krajeh,
po graških in šmarskih vaseh.

Oh, kak so vesele te cerkvice vse,
zbudijo tud' moje zaspano srce;
per cerkvah ti turni nam kažejo pot
gor v sveta nebesa odtod.

De b' mežnar Mariji na Homcu bil zdrav,
ko Jurju Vodovniku fruštej je dau,
žena njegova je dala mu beli kafe,
prav lepo domače pozdravla ga je.
